

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief, J. Uluots.

Sisu:

Eeluurimise reformi küsimus — Otto Tief. — Kohtuarstid ja juristid — S. Talvik. — Pillavuse juriidilisest tähendusest — Alfred Brandt. — Riigikohtu 1922 a. tegevuse arvustik. — Riigikohtu tegelus. — Lisa: 1921 a. Riigikohtu otsused, lhp. 145—192.

Eeluurimise reformi küsimus.

Instituudi ajalooline kujunemine.

Süütegude jälgimise toimetus (Kriminaalprotsess laiemas mõttes) jaguneb ja on alati jagunenud kahte ossa: ettevalmistav toimetus (ka eeltoimetus — Vorverfahren) ja lõplik toimetus (Kriminaalprotsess kitsamas mõttes — Schlussverfahren). Vanal ajal — greeklaste, roomlaste ja germanlaste juures — oli ettevalmistav toimetus kahjukannatajate eraisikute käes, kohtuvõimust täiesti lahus, seega erasüüdistuse esindajate võimkonnas; keskajal koondus inkvisitsiooniprotsessis kõik toimetused, nii ettevalmistav kui lõplik, kohtuvõimu organite kätte; uuema aja seadusandlus algades pärast Prantsuse revolutsiooni, lahutas ettevalmistava toimetuse kohtu kompetentsist, luues selleks riikliku süüdistuse organid, mannermaal ametliku süüdistuse ja Inglismaal rahvaliku süüdistuse tüübi alusel.

See jaotus on iseloomustav tähendatud ajajärkudele, kuid nende domineerivate tüüpide kõrval leidsid aset ka teistsugused ettevalmistava toimetuse viisid. Nii tunti Rooma

keisririigi ajal riiklikke ettevalmistavaid protsessi organeid, keskajal oli ordinaarprotsess võistluse-põhimõtte alusel ja uuemal ajal näeme laialdasi erasüüdistuse alasid riikliku süüdistuse kõrval. Ühtlasi ei ole kohtulik element ettevalmistavast toimetusest täiel ulatusel kõrvaldatud. Teatavasti jaguneb käesoleval ajal protsessi ettevalmistav toimetus n. n. juurdluseks ja eeluurimiseks, misjuures esimene süüdistava (politsei) ja teine kohtu (Urija kohtunik) kompetentsi kuulub. Selle jaotuse alused ja eeskujud toevad inkvisitsiooniprotsessis. Nimelt eraldati viimases (Karptsovi ajal) kaheksa inkvisitsioonitoimetust. Esialgselt süüteo jälgimist kuni kellegi isiku uurimise alla võtmiseni nimetati inquisitio generalis ja seda toimetasiid harilikult politseivõimud. Järgnevat teatud isiku vastu sihitud uurimist nimetati inquisitio specialis ja selle toimetused kuulus tingimata kohtunikule, tähtsamates asjades lõpposas kollegiaalkohtule. Nendest inkvisitsiooniprotsessi osadest kujunesid välja käesaja juurdlus, eeluurimine ja lõplik toimetus.

[Olgugi et kõik nimetatud uuema aja protsessi instituudid on laenatud inkvisitsiooniprotsessist, kuid need rajati hoopis uutele põhimõtetele, ehk õigem: retsepeeriti hoopis vanad alused ja moodustati ümber uue aja nõuetele vastavalt. Nimelt tuldi jälle vana greeka-rooma-germaani võistluseprotsessi juurde tagasi, eraldades inkvisitsiooniprotsessi ainsast ja ühtlasest kohtuvõimust süüdistuse- ja kaitseorganid. Vastavalt tarvetele asetati süüdistus riiklikule alusele, selle organiks inkvisitsiooniprotsessi tõukejõudu — *promovens inquisitionis* — prokuratuuri-asutust ümber luues.

Iseenesestki mõista sündis üleminek võistluse-põhimõtte alusele suure võitlusega. Keskaja instituudid, milledes palju ajanõuetele vastavat leidus, ei võinud kohe jäljeta kaduda. Paljudes küsimustes pidi kompromissi peale välja mindama. Niisuguse kompromissina — järeleandmisena inkvisitsiooni põhimõttele tundub eeluurimise kui kohtuliku toimetuse instituuat käesaegses võistluseprotsessis. Eeluurimise ja lõpliku toimetuse ehituses ei olnud alguses mingisugust ühtlust. Viimane oli rajatud võistluse, avalikkuse ja suusõnalikkuse, esimene vastupidi — juurduse, salajasuse ja kirjalikkuse põhimõttele. Eeluurimise kui kohtuliku toimetuse allesjätmiseks oli ka tõsine praktiline tarvidus, mis tekkis vandekohtu sisseadmise tõttu Euroopa mannermaal Inglise eeskujul. Juba selle kohtu loomisel tunti, et vannutatud meeste sisetunne keerulistes küsimustes ainult siis õieti suudab seisukohta võtta, kui kõik materjal peenusteni juba ettevalmistaval toimetusel oli kogutud ja läbi sõelatud, nii et ühel kohtuistungil võimalik oleks kõik asjaolud süsteemiliselt ette kanda. Igasugune väärtus oli saatuslik, sest vandemeeste otsus oli muutmatu. Eeluurimine ühes kohtu alla andmisega pidi niitelda esimese astme kohtu osa täitma, mille tagajärjel lõpliku astme — vandekohtu eksimise võimalus minimaalne pidi olema.

Kuid varsti selgus, et vastupidistele alustele rajatud protsessi osad ühte korralikku

tervikut ei sünnita ja et eeluurimine ja kohtu alla andmine lõplikule võistluskohtule asju küllalt hästi ette ei valmista. Tekkis tarvidus eeluurimise metoode kokkukõlla viia lõpliku kohtuharutuse viisidega. Igal pool hakati eeluurimist võistluspõhimõtte alusele seadma, jällegi Inglise ettevalmistava toimetuse aluseid eeskujuna käsitades. Puhtale võistluse-põhimõtte alusele — ühenduses avalikkusega ja suusõnalikkusega — ei ole siiski kuskil Euroopa mannermaal juletud asuda.

Ainult Vene seadusandluses jäi kuni Keisririigi langemiseni eeluurimine juurduse-põhimõtte alusele, ühes veel selle iseärasusega, et kohtu-uuriija kompetentsi kuulusid mitte üksi eeluurimise toimetused kindla isiku vastu teatud süüteo puhul (*inquisitio specialis*), vaid ka esialgsed otsimistoimetused (*inquisitio generalis*). Esialgsed toimetused kuulusid ühtlasi ka politsei võimkonda, nii et otsimine kahekordseks — politseiliseks ja kohtulikuks — kujunes. Iseenesestki mõista ei olnud süüdistusealusel kui uurimisobjektil võimalust oma kaitset kellelegi väljaspool uuriija isikut usaldada. Toimetused oli kirjalik, koondunud tihti määratuks kaustikuiks. Prokurör ei võtnud mitte riikliku süüdistuse esindajana — poolena eeluurimisest osa, vaid kui järelevaatuse toimetaja, kui *promovens inquisitionis*.

Eesti riik päris Vene kriminaalprotsessiga ka kõik eeluurimise kohta käivad normid. Ainult juurdlust toimetavad organid on rikastunud kohtupolitsei-kriminaalpolitsei asutamisega. Kõik politseiliigid toimetavad esialgset otsimist paralleelselt, ja sedasama teeb veidi hiljemini kohtuuriija, nii et mitte haruldane nähtus ei ole eeluurimis-aktis, et üks ja sama isik on ettevalmistaval toimetusel üle kuulatud avaliku, kriminaal- ja kaitsepolitsei kui ka kohtu-uuriija poolt, kellele protokollid kõik ühte ja sama seletust kordavad. Märksa teistsugused kui Vene omad on aga üldised Eesti olud, eriti ka protsessi liikumise olud, mis eeluurimise reformi paratamata tarvilikuks teevad. nagu allpool väidetakse.

Eeluurimis-süsteeme üle vaadates ei või jätta pilku heitmata Inglise eeltoimetuse oludesse, mis mannermaa oludest märksa lahku lähevad, sünnitades lõpliku toimetusega niisuguse terviku, mida teised seadusandlused seniajani ei ole jõudnud kätte saada. Inglise protsessi iseärasus on see, et ta otsast lõpuni kindlasti võistluse-põhimõtte alusel rajaneb. Ettevalmistav toimetuse vandekohtule alluvates asjades sünnib normaalkohtus — rahukohtuniku ees, ilma et selleks eriorganeid oleks loodud (mõned erandid on olemas). Rahukohtunik ei uuri asja iseseisvalt, vaid võtab ainult poolte väiteid ja tõendusid vastu, lubab tarvilikul korral sunnibabinõusid ja otsustab lõpuks takistusabinõude üle kahtlusaluse suhtes. Kõik süüdistusmaterjali kogumine, mis meie eeluurimistoimetusele vastab, lasub politsei ja eraisikute õlgadel. Süüdistajal on koguni õigus süüdistuse andmeid kohtus ainult niipalju avaldada, kui palju tarvilikuks loeb, muist, näit., oma saladuseks hoides. Kohtulik toimetuse lõpeb harilikult ühe istungiga, mida poolte palvel kuni 8 päeva võib edasi lükata. Niisama võib kohtunik oma käsuga kaebealust eeltoimetuse vältusel ainult 8 päeva kinni lasta pidada; kauema kinnipidamise tarviduse puhul peab ta oma käsku kordama. Kohtu ette ilmumise momendist peale võib kaebealune kaitset tarvitada. Kohtuistungid on avalikud (rahukohtuniku määrusega võib neid ka kinniseks kuulutada), asjatoimetuse suusõnalik¹⁾. Nagu sellest ülevaatest näha, ei toimeta Inglise rahukohtuniku eeluurimist, materjaalse tõe saavutamise mõttes täies ulatuses nagu meil seda tehakse, vaid tema kohtulik tegevus on sihitud selle poole, et poolte võistluse tagajärjel erapooletult otsustada, kas asjale tuleb vandekohtu korras käik anda ja missugust takistusabinõu tuleb kaebealusele vastu tarvitusele võtta.

Kokku võttes on Lääne-Euroopas eeluurimine igal pool vandekohtuga seotud. Mannermaal ei ole see instituut lõplikult

1) Glaeser „Das englisch-schottische Strafverfahren“, Фойницкий „Курс уг. судопр.“, к. I ja II.

välja kujunenud. Võitlus on käimas juurdluse- ja võistluse-põhimõtete poolehoidjate vahel. Iseloomustav sellele instituudile praeguse seisukorra kohta on see asjaolu, et kuskil (mannermaal) temaga täiesti rahul ei ole.

Reformikavade ülevaade.

Vastavalt üldisele rahulolematusele eeluurimise praeguse korralduse kohta on palju reformiprojekte tekkinud, kuidas seda protsessi haiget kohta parandada. Ei ole võimalik nende kohta siinkohal täielikumat ülevaadet pakkuda. Kuid neid nende põhimõttelise aluse järgi gruppides saaksime kaks ettepanekute tüüpi: üks läheb välja juurdluse-põhimõtte, teine võistluse-põhimõtte aluselt.

Juurdluse-põhimõtte alusel seisev vool kuulub kriminaal-antropoloogia kooli. Selle kooli õpetuse järgi on kuri kalduvus külge sündinud. Vaba tahtmist kurjategijal ei ole. Sündinud kurjategijad tuleb üles otsida ja kahjutuks teha. — Selles seisaks kohtu ülesanne. Iga kohtu alla sattunud isiku peale tuleb vaadata kui uurimisobjekti peale. Selle kooli seisukohalt on võistluseprotsess vähe otstarbekohane kuritegevusega võitlemiseks. Tuleks tagasi pöörata ühtlase juurdluseprotsessi juurde (Garofalo, Bertelemi, Bornhak).

Võistluse-põhimõtte aluselt välja minevad projektid jagunevad omakord kahte gruppi: ühed nõuavad eeluurimise kui kohtuliku toimetuse täielikku kaotamist, teised selle võistluse põhimõtte alusele seadmist.

Eeluurimise leiavad täiesti üleüldiselt olevat peaaesjalikult saksa teoreetikud (Fr. Liszt, Kries, Rosenfeldt, Heinemann, W. Mittermaier, Aschrott, Rosenberg, Zucker, Geib, Brauer, Keller j. t.¹⁾) Kõik eeltoimetuse peaks kuuluma prokuratuuri võimkonda. Eeltoimetuse vältusel võiks ette võtta üksikuid kohtulikke toimetusi, näit. kohtulikke tõenduste fikseerimist, kui karta on, et need kaduma võiksid minna, ja vahi alla võtmise üle otsustamist süüdistusealuse kaebuse puhul. Sellele ka-

1) Fr. v. Liszt „Die Reform des Strafverfahrens“.

vale läheneb Austria praktika eeluurimise suhtes, mis Zuckeri tõenduse järgi tihti järgmiselt kujuneb: Uuriija kuulutab, niipea kui ta teate saab kaebeluse vahi alla võtmise kohta, viimasele eeluurimise algamisest ja et ta politsei korraldusse edasi jäetakse. Selle järel jätkab politsei juurdlust kuni lõpuni. Lõpule viidud juurdlus antakse üle kohtu-uurijale, kes kaebeluse üle kuulab ja temalt küsib, mis tal juurdlusele veel oleks lisada. Eitava vastuse korral, mis harilik olla, tunnistab uurija eeluurimise lõpuleviiduks. See-sugust eeluurimist nimetatavat tema kiiruse tõttu „Voruntersuchung à la minute“¹⁾. (Austria koodeksis pole niisugust korda ette nähtud).

Eeluurimise võistluse-põhimõtte alusele seadmise poole püüavad Lääne-Euroopa seaduseandlused, peale Inglismaa, kus, nagu eelpool kirjeldatud, eeltoimetused põliselt võistluse-põhimõttele rajatuna püsib. Selle seisukoha võttis omaks ka Peterburis 1902. a. ärapeetud kriminalistide rahvusvahelise liidu kongress, kus järgmine resolutsioon vastu võeti: 1. Eeluurimise põhireform peab seisma selles, et politsei ja kohtu funktsioonid täiesti lahutatakse ja toimetused võistluse-põhimõtte alusele seatakse; 2. Prokuröri võim peab olems vastutav ja varustatud õigusega kohtupolitsei funktsioone täita kohtu kontrolli all²⁾. Niisugust reformi toetavad ka Vene tähtsamad protsessi teoreetikud.

Mis puutub eriti Vene seadusandlusesse, siis tuleb tähendada, et juba varsti pärast 1864. aasta Kriminaal-kohtupidamise koodeksi elluviimist tarvidust hakati tundma eeluurimise reformi järele. 1870. a. asutati n. n. Petersi komisjon, kes reformi alused pidi välja töötama. Vene komisjonide hariliku viisi järgi lõppes selle töö ilma praktiliste tagajärgedeta. Üheksakümnendate aastate sees asutati n. n. Murawjewi komisjon, kel-

1) Щегловитов „Разногласия научной литературы о реформѣ предварительнаго слѣдствія“. Право 1902 № 48.

Zucker „Über einige Reformen des Vorverfahrens in modernen Strafprozessen“, 1902.

2) Журнал Мин. Юст. 1902. №№ 7—8.

lele ülesandeks seati terve kriminaalseadustiku ümbertöötamine. 1900. aastaks valmistas see komisjon uue Kriminaal-kohtupidamise korra projekti. Selle järgi pidi kohtu-uurijate amet hoopis ära kaduma, kuid eeluurimine alles jääma, kui kohtulik toimetused, misjuures see kohaliku jaoskonna kohtuniku kompetentsi üle pidi minema. Selles suhtes võttis projekt inglise maksva korra eeskujuks, kõiges muus aga kontinentaalse süsteemi juurde jäädes. Juurdlusele anti projekti järgi märksa suurem tähendus kui maksva korra järgi. Juurdluste toimetamiseks oli ette nähtud iseäraline kohtu politsei. Juurdluse protokollidelt nõuti täielikkust, need pidid kuuluma kohtulikul harutusel avaldamisele ühisel alusel eeluurimis-protokollidega. Juurdluse kõrval olid ette nähtud üksikud eeluurimise toimetused prokuröri ettepanekul. Eeluurimist võidi alustada ainult kindla isiku vastu teatud süüteo tunnismärkide alusel¹⁾.

Murawjewi komisjoni projekt võeti Vene teadusliku kriitika poolt halvasti vastu. Leiti, et politsei osa suurenemine eeltoimetusel selle väärtust halvendab. Kardeti kuritarvidusi politsei poolt iseäranis sellepärast, et politsei vastutuselevõtmine n. n. administratiivse garantia tõttu raskendatud oli²⁾. Ka see projekt jäi ellu viimata.

Maksva korra kriitika, reformi tarvidus ja selle sihtjooned.

Nagu juba eelpool tähendatud, on meie eeluurimise kord täiesti Vene seadusandluse alusele jäänud. Võistluse-põhimõtte seisukohast välja minnes tuleb seda korda täiesti kõlbmatuks lugeda. Uuriija kompetentsis on segatud kohtu ja süüdistava organi funktsioonid. Eeluurimine kui inkvisitsiooni toimetused on oma meetodi poolest vastolus lõpliku toimetusega: Ühel pool juurdlus, salajasus, kirjalikkus, teisel pool võistlus, avalikkus, suusõnalikkus. Nende põhimõteteliste puu-

1) Материалы Выс. учр. Ком. для пересмотра законополож. по судебной части I. II.

2) Фойницкий „Курс уг. судопр.“ 371 ja Систем. Комментар. Уст. Уг. Судопр. изд. Зива, стр. 24.

duste peale on tähelepanu juhitud. Siin tuleb ära märkida üks praktilise tähendusega puudus, millele vahest kõige suuremat kaalu tuleb anda. See on eeluurimise pikaldus, mis sellest tuleb, et mitmesugused politseivõimud ja kohtu-uuriija algusest lõpuni üht ja sama tööd kordavad, suuremalt jaolt mitte ühel ajal — paralleelselt, vaid üksteise järel. Olgugi et meil kindel statistika puudub, kuid julgesti võib ütelda, et keskmise eeltoimetamise (juurdlus ja eeluurimine) vältus mitte alla ühe aasta ei ole. Kui asi kohtulikkule harutusele tuleb, on tunnistajad ja asjaosalised tõsised asjaolud ära unustanud, ehk need on meespidamises moondunud, mille tõttu raske on tõsist süüteo pilti kätte saada. Mitte asjata ei loe kõik teoreetikud ja praktikud üheks tähtsamaks materiaalse tõe saavutamise eeltingimuseks, et tõenduste vastuvõtmine värskete muljete põhjal sünniks, sest ainult need peegeldavad tõsiseid asjaolusid. Selle pärast peab konstaterima, et meie praeguse eeluurimis-korra juures õige otsuse kätteleidmine tunnistajate kustunud ja tuhmunud mälestuste keerulises labürindis väga raske ülesanne on. Selle juures tuleb kõigil asjaosalistel, iseäranis tunnistajatel mitmekordsete ülekuulamiste tõttu suurt tüli ja kulu kanda. Mitmekordsete ülekuulamiste peale vaatamata on lõpuks materjal puudulik, sest iga asjaajaja ametnik loodab teise peale ja ei tunne ennast küllalt vastutava olevat kogu toimetuse eest. Ühtlasi ei kindlusta praegune kord sugugi isiku puutumast. Kohtu-uurijate seisukord — ühelt poolt kui kohtunik, teiselt poolt aga ka politseiametnik — ei võimalda küllalt tasakaalulist asjaolude hindamist, mille tõttu väga palju puudulikult põhjendatud vastutuselevõtmisi ette tuleb. Tartu-Võru Rahukogu prokuratuuri andmete järgi saadetakse 50% ümber asju, milledes kohtu-uurijad kahtlusealustele süüdistuse on ette pannud, lõpetamisele. Nähtavasti tuleb prokuratuuri tagasihoidlikus vastutuselevõtmiste ja takistusabinõude määramise suhtes sellest, et prokuratuuri amet-

nikud ise tegelikult otsimist ei toimetata (Lääne-Euroopas toimetab ka prokurör teatavatel juhtumistel ülekuulamist), mis põhjust ei anna jälgimishasardiks ja teiseks, sellest, et nad ise kohtu ees omi seisukohti vastutavalt peavad kaitsma.

Nagu eespool väidetud, võiks maksva eeltoimetuse-korra reform kolmes sihis minna. Et tagasimineku ühtlase inkvisitsiooniprotsessi juurde võimatu, näib täiesti selge olevat juba selle tõttu, et rahval selle protsessi vormi vastu usaldus ja poolehoid puudub. Jääks üle kaks teed — eeluurimise kui kohtuliku toimetuse ära kaotamine või selle võistlus-põhimõtte alusele seadmine.

Tekib küsimus, kas on meil tarvilikud olulised eeldused esimese tee valimiseks? Mulle näib, et selle kasuks paljud asjaolud räägivad. Esiteks, puudub meil vandekohus, mis eeluurimist kui kohtulikku repetitsiooni nõuaks. Kohus on meil kaheastmeline, mis isegi võimaldab kõik esimese astme kohtu vead parandada. Eeluurimine kui kohtulik toimetuse tundub niisuguse protsessikorra juures üleliigse sisulise harutuse instantsina. Teiseks on meil võrdlemisi täielik kohtupolitsei võrk loodud, mis oletada lubab, et eeltoimetust ka ilma eeluurimiseta küllalt täielikult võib läbi viia. Kolmandaks on meil ära kaotatud n. n. administratiivne garantia, mille varjul politseil võimalik oleks olnud kuritarvidusi jälgimise alal korda saata. Igatahes on kohtupraktikas väga vähe niisuguseid kuritarvidusi avalikuks tulnud. Ja tõepoolest ongi väga raske juurdlusi tõelolude vastaselt moonutada. Selleks on, neljandaks, meie rahva arenemine küllalt kõrgel astmel. Meie rahvas ei luba oma õigusi väärata ja leiab alati tee ülekohtu avalikuks-tegemiseks. Politsei kuritarviduste kartus oli põhjendatud Venemaal rahva passiivse iseloomu ja kirjaoskamatus tõttu. Meil võiks kartustel veidi põhja olla ainult Peterimaa kohta, kus olud veel osalt veneladilised on.

Eeluurimise kui kohtuliku instituudi kaotamisega läheks ettevalmistav toimetuse täi-

esti riikliku süüdistava organi-prokuratuuri võimkonda. Kuid selle juures võiks tarvidus tekkida üksikute tõenduste fikseerimiseks, mida mingil põhjusel kohtulikult harutusel ei saaks teha, näituseks, keeruliste asitõenduste ülevaatus, isikute ülekuulamine, kelledest ette teada ehk väga tõenäolik on, et nad asja harutamiseks kohtu ette ei saa ilmuda. Seesuguste toimetuste täitmine kuulaks loomulikult kohtu kompetentsi, kelle poole tarviduse korral prokuröri või tema asetäitjal asutusel tuleks vastava ettepanekuga pöörata. Teiseks kuulub kohtu kompetentsi isikuvabaduse kindlustamine eeltoimetuse vältusel. Maksva korra juures on see kindlustus puudulik, sest olgugi et kohtu-uuriija nime järgi kohtunik peaks olema, kuid tema tegevuse seaduslikkude raamide järgi on ta kõrgem politseiametnik. Milles läheb uuriija tegevus kuritegude jälgimisel sisuliselt lahku kriminaal-politsei ametnikkude tegevusest? Ei milleski. Ainult tema võimupiirid on suuremad. Ja suur võim ühes kurjategija jahimeheliku avalikukstegemise hasardiga on halb kindlustus isiku vabadusele. Seda tõendab ka praktika, nagu eespool juba on tähendatud. Isiku vabaduse kindlustamise faktorina tegutsemiseks on prokuröri palju rohkem eeldusi. Tema ei toimeta isiklikult otsimist, tema korraldused tulevad harilikult enese juuresolekul avaliku kriitika alla kohtu ees, mille eest kaitsja pool loomulikult hoolt kannab, ja lõpuks on tema spetsiifiline funktsioon seaduslikkuse järele valvata, mille tõttu tema ainult siis võib süüdistada, kui tema sisetunde järgi maksvat õiguslikku korda tõepoolest on rikutud; pealegi puudub tal igasugune isiklik huvi sihilikuks süüdistuseks. Kuid loomulikult ei saa ka prokuratuur, kui peajaslikult riigi administratiiv-võimu huvide esindaja, nii erapooletult isikuvabaduse kaitse kindlustamise mõttes tegutseda kui kohus. Sellepärast tuleb kõiksuguste sunniabinõude, näit. arestimiste, läbiotsimiste, asitõenduste võtmise lubamine kohaliku kohtuniku — rahukohtuniku — võimkonda anda, välja arvatud kuriteolt taba-

mise juhtumused, kus prokuratuur ja politsei vastavalt tarvidusele peaksid talitama, oma tegude seaduslikkuse eest tagant järele vastutades. Mannermaa domineeriva doktriini järgi kuuluvad läbiotsimised ja asitõenduste võtmine küll kohtu funktsiooni, kuid mulle näib, et Inglise vaade selles suhtes õigem on. Tegelikus elus on ka võimatu läbi viia, et kohtunikud läbiotsimisi toimetaksid. Seda näitab ka meie praktika.

Meie Põhiseaduse järgi on isikuvabaduse kindlustamine kuritegude jälgimisel kohtu funktsiooniks. § 8 järgi ei või kedagi vangistada või kitsendada isikulises vabaduses muidu kui kohtuvõimude otsusel. Vangistamise korral peab see otsus põhjendatuna vangistatule kuulutatama mitte hiljemalt kui 3 päeva pärast vangistamist. Ainult kuriteolt tabamise korral ei ole kahtlusealuse isiku vabaduse kitsenduseks kohtu otsust vaja. Muudest sunni-abinõudest, nagu läbiotsimistest ja asitõenduste võtmisest, Põhiseadus ei räägi. Kuna need iseenesest isikulise vabaduse kitsendusega ei pruugi ühenduses olla, ei saa neid viimase mõiste alla viia ja nende suhtes on harilikul seadusandlusele vaba voli nii või teisiti korraldada. Mis puutub takistusabinõudesse süüdistusealuste kohtusse ilmumise kindlustuseks, siis kitsendavad need igal juhtumusel isiku vabadust; sellepärast tuleb nende määramist Põhiseadusele vastavalt kohtu funktsiooniks arvata. Kõik need toimetused kuuluksid kohaliku rahukohtuniku kompetentsi, kes nendeks ülesanneteks oma praeguse tegevuse-alaga ka täiesti ette valmistatud. Erandina sellest üldisest korrast võiks kuriteolt tabamise juhtumistel takistusabinõu määramine vastava süüdistava võimu organi hoolde jääda.

Tekib küsimus, kuivõrt võimalik oleks kaitset lubada niisuguse ettevalmistava toimetuse juures. Mulle näib, et sest momentid peale, kui kedagi tema isikulises vabaduses kitsendatakse, temal loomulik õigus on seaduslikuks kaitseks. Missugustes piirides kaitset volinikkude läbi võiks teostada,

see küsimus näib käesoleva artikli jaoks liiga eriline olevat, kuid igatahes peaks kohtul võimalik olema kaitse-abinõusid kontrollida ja tegeliku tarviduse piirides hoida.

Väites üldise juhtmõttena, et eeluurimine kui kohtulik toimeetus tuleks ära kaotada, näib siiski, et iseäranis keeruliste asjade ettevalmistav toimeetus projekteeritud korra juures raskusi võiks sünnitada, peaasjalikult sel puhul, kui see ühenduses on keeruliste ja suurte ülevaatustega, nagu seda iseäranis võltsimiste, raiskamiste ja teiste sarnaste süütegude juures ette tuleb. Sääraseid suuri toimetusi, mis tihti rutulised, ei oleks otsarbekohane rahukohtunikude ülesandeks teha. Sellepärast tuleks iseäranis keeruliste ja tähtsate asjade ettevalmistav toimeetus tervelt sellekohaste uurijate-kohtunikude võimkonda anda. Nende ametite peale tuleks tähtajaliselt määrata kollegiaalkohtu alalisi liikmeid vastavas arvus --- üks kuni kaks ringkonna peale, nii nagu uurijate-kohtunikude instituut peaaegu igal pool Lääne-Euroopa mannermaal on korraldatud. Need kohtunikud toimetaksid eeluurimist ainult prokuröri ettepanekul, viimases äratähendatud süüteo tunnismärkide ja süüdistusaluse kohta. Kaitset tuleks võimaldada umbes neil alustel, nagu see Lääne-Euroopa mannermaa riikides on teostatud. Eeskujuna võiks võtta Austria Kr. Kp. S. § 45, milles kõik kaitsekorraldus eeltoimetuse vältusel on ära tähendatud („Auch während der Vorhebungen und der Voruntersuchung kann der Beschuldigte sich eines Rechtsbeistandes aus der Zahl der Verteidiger zur Wahrnehmung seiner Rechte bei jenen gerichtlichen Akten, welche unmittelbar die Feststellung des Tatbestandes betreffen und eine spätere Wiederholung nicht zulassen, sowie zur Ausführung bestimmter, von ihm angemeldeter Rechtsmittel bedienen und sich, wenn er verhaftet ist, mit demselben im Beisein einer Gerichtsperson besprechen. Sofern es der Untersuchungsrichter und, im Falle der Beschwerde, die Ratskammer mit dem Zwecke des Verfahrens vereinbar findet,

kann dem Rechtsbeistande auch die Einsichtnahme aller Akten oder eines Teiles derselben gestattet werden; jedenfalls aber ist demselben auf Verlangen vom Verhaftsbefehle und von dessen Gründen, sowie von jener gerichtlichen Verfügung, gegen welche der Beschuldigte ein Rechtsmittel angemeldet hat, Abschrift zu erteilen.“)

Eelkirjeldatud eeluurimise piiramise seisukohale on asunud meie seaduseandlus seadusega 20. jaan. 1919 nr. 13 j. II (R. T. 1919 nr. 5). Selle seaduse järgi on prokuröri õigus kõigis süüteo-asjus, nende raskuse peale vaatamata, süüdistuseaktiga esineda politsei juurdluse põhjal, eeluurimist ära jättes. Tegelikult on prokuratuur seda õigust väga vähe tarvitanud, nii sama kui Wene ajal vähe tarvitati Kr. Kp. S. § 545 ettenähtud õigust vähemates — vandekohtule mitte alluvates asjades süüdistuseakte politsei juurdluste põhjal kokku seada. Põhjuseks toodi Wene ajal ette¹⁾ politsei juurdluste puudulikkust ja seda asjaolu, et tarbekorral kohtus politsei juurdlusti avalda ei saa, nagu eeluurimis-protokolle. Esimene põhjus on meil Eestis vähe mõõduandev. Kuigi politsei juurdlusted on puudulikud, on nad peaasjalikult sellepärast, et juurdlejad teavad, et kohtuuriija nii kui nii pärast kõik töö otsast lõpuni uuesti läbi peab tegema ja et keegi põhjalikku tööd ei saa nõuda. Kohtu-urijal ei ole õigust juurdlust politseile täiendamiseks tagasi saata ja prokuratuurile saadetakse juurdlusted peaasjalikult ainult Kr. Kp. S. § 253 korral lõpetamiseks, milledes täiendamist harva vaja läheb. Kui politsei kõik juurdlusted oleks kohustatud prokuratuuri saatma, teades, et nende põhjal asi kohtusse läheb, ja prokurör pärast iga avalikukstulnud puuduse eest seaduslikku survet avaldamata ei jäta, siis täidaks politsei juurdlusti palju põhjalikumalt kui praegu. Kui aga andmed siiski puudulikuks jääksid, võiks prokurör juurdluste täiendamist nõuda,

1) Сист. Ком. Уст. Уг. Судопр. изд Зива, Мәркүсүд § 545, 546 жүре.

nagu seda tihti ka eeluurimis-toimetuste suhtes tuleb teha.

Tähtis on teine põhjus. Kui kohus võimalikuks leiaks juurdluseprotokolle avaldada neil alustel, nagu see eeluurimis-protokollide kohta on lubatud, siis ei tunneks prokurörid tarvidust ka lihtsamates asjades eeluurimist nõuda. Tekib küsimus, kas on praeguse kohtu praktika aluseks seaduse keeld politsei protokolle avaldada? Kr. Kp. Seadustikus säärast keeldu ei leidu. See moodus on loodud Wene Senati praktikaga, mille motiivid on toodud Sen. Ots. 68/191¹⁾ Senati arvates ei või politsei juurdlusi avaldada sellepärast, et politsei täielikke protokolle kokku ei sea, vaid suusõnaliste järelpärimiste põhjal lühikesed märkused teeb. See motiiv ei vasta sugugi meie praktikale, mille järgi politsei protokollid sisu ja vormi poolest peaaegu täiesti eeluurimis-protokollide sarnased on ja ülekuulatavate poolt ka alla kirjutatakse. Kui veel arvesse võtta neid väiteid, mis eespool toodud ja milledest järgneb, et meie olud juurdluste toimetamise suhtes Wene omadest märksa lahku lähevad ja et meil eeldused puuduvad tõelikkuse suhtes politsei juurdluste kahtlustamiseks, näib mulle, et meie Riigikohus juurdluste protokollide suhtes meie oludele vastavale seisukohale võiks asuda, neid tarbekorral avaldada lubades üldisel alusel. See seisukoht oleks Senati omast ka järjekindlam. Teatavasti võis viimase järgi Rahukohtus ja Rahukogudes politsei protokolle avaldada, kuna see üldkohtudes lubatud ei olnud. Kuid mispärast võiks üht ja sama protokoll ühes kohtu liinis avaldada, teises aga mitte?! Niisama — miks võib ühe ja sama isiku protokoll avaldada säärasel korral, kui selle eesotsas § 258 seisab, muidu aga mitte?! Ainuke õige kriteerium on sisulik: kuivõrt protokoll tõsiseid asjaolusid peegeldab, aga mitte vormilised kaalutlemised. Politsei protokollide avaldamise kasuks räägib ka see asjaolu, et niisugusel korral, kui esimese astme kohtus

kohtuotsuse aluseks võetakse puudulik eeltoimetuse-protokoll, siis sedahalbust alati teise astme kohtus võib parandada, kuna vandekohtus see enam võimalik ei oleks olnud. Kui kahtlus mingisuguse eeltoimetuse-protokollide tõelikkuse kohta peaks tekkima, siis oleks ainult tunnistaja surma puhul võimalu seda tõendust kohtulikult järele proovida lasta.

Väites juurdluste protokollide avaldamise lubamist kohtus üldistel alustel, tuleb meeles pidada, et kohtulikul harutusel suusõnalikkuse põhimõtte aluselt ainult äärmise tarviduse korral kõrvale võiks kalduda. Meie praktika järgi avaldatakse väga tihti juurdlust toimetanud ametnikkude eeluurimisel antud tunnistused. Niisugune võimalus kaoks ühes eeluurimisega. Niisama väheneksid protokollide avaldused asjaolude unustamise tõttu, kuna asjad võrdlemisi värskest harutusele tuleksid. Sellepärast väheneks eeluurimise kaotusega ühtlasi protsessi kirjalikkus, mida praeguse korraga võrreldes tähtsaks paremuseks tuleks lugeda.

Reformi teesid.

Eeltoodud väited võiks kokku võtta järgmisteks reformi teesideks:

1. Kõik ettevalmistav toimetused kuuluvad prokuratuuri korraldusse, kes seda teostab politsei ehk vastava administratiivvõimu läbi ehk ettepanekuga vastavale kohtuvõimule. Juurdluste toimetamine seatakse eeluurimise normide alusele. Lõpuleviidud juurdlustused kõigis kolleegialkohtule alluvais süüteo-asjus saadetakse prokuröridele vastava käigu andmiseks.
2. Juurdluste staadiumis otsustab sunni- ja takistusabinõude üle prokurör praegusel alusel ja Põhisead. § 8 ettenähtud juhtumustel kohalik rahukohtunik. Esialgsete takistusabinõude tarvitamine juurdlevate organite poolt on lubatud praegusel alusel, kuid vahi all pidamise vältuse ülemäär, niipalju kui see Põhiseaduse § 8 ei ole ära tähendatud, tu-

1) Сист. Ком. Уст. Уг. Суд. изд. Зива, § 626 märk. д.

leb kindlaks määrata. Prokuröri ja rahukohtuniku takistusabinõu määruse peale võib kaevata vastavale kollegiaalkohtule. Prokuröril on õigus rahukohtuniku poolt määratud takistusabinõu kergendada.

3. Kaitse on lubatud takistusabinõu määramise momendist peale.
4. Prokurör võib juurdluste põhjal oma äranägemise järgi süüdistuseaktiga või eeluurimise või üksikute eeluurimise toimetuste ettepanekuga esineda (võrdle alus R. T. 1919 nr. 5 sead nr. 13).
5. Eeluurimise ettepanekud tehakse uurijale kollegiaalkohtu liikmele, kes eeluurimist toimetab, võistluse-põhimõtte alusel prokuröri ettepanekus äratähendatud isikute ja süüteo tunnismärkide kohta.
6. Üksikute eeluurimiste toimetuste ettepanekud tehakse kohalikule rahukohtunikule ehk kohtu-uurijale.

7. Juurdluseprotokollid avaldatakse kohtulikul harutusel samadel alustel kui eeluurimise ülekuulamise protokollid, niisugusel korral kui nende peale süüdistuse aktis on tugitud.

Niisuguse korra juures võidaks eeltoimetus iseäranis kiiruses, ilma et tema sisuline väärtus selle all kannataks, vaid värskuse tõttu koguni võidaks. Kriminaal-kohtupidamise seadustiku loomisel seati üles juhtmõte, et kohus olgu õiglane, kiire ja armulik. Meie kohus võib uhkusega esimest ja viimast põhimõtet omaks lugeda, kuid tarviliku kiiruse puudus ettevalmistavas toimetuses rikub üldist kokkukõla ja raskendab õiguse leidmist kohtu otsustamisel. Olgu lähemas tulevikus meie kohus ka kiire!

Otto Tief.

Kohtuarstid ja juristid ¹⁾.

Nii mitmeti püütakse meil Eestis juristide poolt, nende vahekorras kohtuarstidega, rõhutada võimuküsimust, oma peremeheosa asja käigus ja sellele vastavalt kohtuarst asetada mingi käsilase osasse: vaat seadus on niisugune... Loomulikult kutsub see välja teiselt poolt reaktsiooni, teinekord terava, ja tekib põnev vahekord, kus tarbetult jõudu kulutatakse vaidlusaluste kompetentsi-piirkondade selgitamiseks. See on meil juba Vene aegadest päritud vahekord, kuna meie juristid pea erandita Vene koolist tulnud ja Vene seadused meil senini maksvad on.

Sel puhul tahaksin esitada oma tähelepanekuid sellel alal Saksamaal ja Austrias kahekuulise sealviibimise kestes mõõdaläinud suvel, tähelepanekuid, mis küll piiratud eestkätt sealsete ülikoolide kohtuarstide institutidega. Kuna meil kõik o m a alles ku-

junemisel ja nii ajuti leppida tuleb võõraste eeskujudega, siis ei teeks viga viimaseid rohkem kui senini, võtta Läänest, mitte Idast, ka mainitudki küsimuses, seda enam et Läänes tegemist on juba täiesti väljakujunenud, põlise kultuuri ja traditsioonide peal põhjendavate vahekordadega, ka sellel alal, mida Venemaa kohta vaevalt võib ütelda.

Algades sellega, et kõikide, nii Saksamaa kui Austria, ülikoolide kohtuliku arstiteaduse õppetoolide esindajad ja instituutide juhatajad ilma erandita on oma teadusliku ja õppetegevuse kõrval ka ametlikud kohtuarstid oma ringkondades, Austrias üle selle ka tähendatud instituutide assistendid, ühisel alusel oma chef'ide ja õpetajatega. See loob alalise kontakti ülikoolide vanematel ja noorematel õppejõududel kohtuvõimude esindajatega; seesugune isiklik kontakt ühiste ülesannete lahendamisel kasvatab ü h t e k u u l u v u s e tunnet vastastiku lugupidamise alusel.

1) Järgmises numbris tuleme selle küsimuse juure tagasi. Toimetus.

Siin tuleb vaevalt kellelgi meelde — erandid kinnitavad ainult üldist reeglit — üldse üles tõsta kompetentsiküsimusi, veel vähem nende viimaste alal hakata vägipulka vedama. Jurist toimetab seda, mis tema otsekohene ülesanne, ilma kõige vähemalgi määral enast segamata kohtuarsti tegevusesse, ja muidugi, ka ümberpöörduvalt. See on aja jooksul tiheda kaastötamise tõttu arstide ja juristide vahel väljakujunenud modus vivendi, mis ennast mitte ikka ei käta maksvate seadusemäärustega sellel alal, mis üldjoontes meie omade sarnased. Ja sealjuures ei peeta siin mitte vähemal määral kinni vormidest kui meil. Võtame kohe arstlised vaatlused sündmuse kohal ja eeluurimise käigus. Nende eelkäib puhtkohtuline toimetus ja nimelt juuresolevate ametlikkude funktsionääride paigalolemise konstateerimine, tunnistajate ja asjatundjate (arstide) vannutamise resp. nendele kord juba antud vandelise tõotuse meeldetuletamine. Selle toimetuse üle tehakse protokoll, täites juba eeltrükitud blangi „pea“ järgmises vormis (Austria protokoll):

Augenschein und Vernehmung von Sachverständigen.

Gericht
am Beginn . . . Uhr.

Gegenwärtig:

Richter Schriftführer
Sachverständiger Gerichtszeugen
Der Staatsanwalt
Privatankläger Beschuldigter
Verteidiger

Strafsache gegen

Die Gerichtszeugen geloben mit Handschlag, dass sie, um möglicherweise Zeugnis vor Gericht abzulegen, auf alles, was vor ihnen vorgenommen und ausgesagt werden wird, volle Aufmerksamkeit verwenden, über die genaue Protokollführung wachen und bis zur Hauptverhandlung, was Ihnen bei Gelegenheit der Untersuchungshandlung

bekannt wird, Stillschweigen beobachten werden.

Die Sachverständigen werden vereidigt (mitte-ametlikud asjatundjad), an die Heiligkeit des von ihnen abgelegten Eides erinnert (ametlikud a.).“

See kõik on asetatud esimesele leheküljele, protokollis ametliku peana, ja teisel leheküljel algab, ilma mingi sissejuhatuseta, arsti vaatluseprotokoll (surnukehadel näit „väline vaatlus“, siis „sisemine vaatlus“ üksikute kehakoobaste järel, nii kui meilgi). Saksamaal peetakse vaatluseprotokoll umbes samasuguse vormi järel, ainult lahkamisprotokollides seisab ametliku „pea“ lõpul märkus: „Hierauf wird die Leiche den Ärzten übergeben behufs Öffnung und Erstattung ihres Gutachtens.“ — Seda ametlikku osa täites asetub siis kohtuvõimude esindaja puht-vaatleja seisukorrale, ilma et tal meeldegi tuleks siin, temale võõral alal katsuda peremeest mängida, „lõikust toimetada arsti läbi“, nii kui meil seda armastatakse teha: paberossi suitsetades ja ajalehte lugedes istutakse kuskil kõrval-laua ääres ja kohtukirjutaja võtab protokollis, mis temale professori poolt ette dikteeritakse. Tihti peale aga ei tuldagi vaatlusele, ette teatates sellest telefoniga ja protokollis ametlik pea täidetakse tagant järgi. Nii oli mul juhus Viini instituudis tükki 26. sektsiooni näha ühe nädala jooksul, nendest mitu puhtkohtulist, ja ainult ühel korral ilmusid paar kohtu-uurijat, et täita tagant järgi neile kuuluvate juba valmis lahkamisprotokollide ametliku pea, visata paar sõna nalja ja siis: „Servus, hob' die Ääre“, ja läinud olidki, võttes kaasa protokollid. Neil eeltrükkidel on ka veel see hea külg, et siin üksikasjaliselt on ära tähendatud nende isikute liigid, kelle juuresolek lõikusel üldse võib küsimuse alla tulla: kohtunik, kirjatöötaja, asjatundjad, kohtu-tunnistajad, prokurör, kaebaja, süüdistatav, kaitsja. Täitsa ebamõeldav oleks seal säärane nõudmine, millega hiljuti hakkama sai meie kohtuliku-arstiteaduse instituudis toimepandud lahkamise juures kohtu-uurija,

muidugi jälle mingi „seaduse“ põhjal: lastagu surnu omakseed lõikuse juurde juhtumisel pääle, kus mingit kuritööd ei võinud küsimuse alla tulla, vaid kus tegemist oli õnnetu juhtumisega. — Võib omale ette kujutada neid komplikatsioone, mis võivad tekkida lõikusel, kus lõigatava nainelapsed juures, kes esimest korda elus säärast asja näevad, mispärast instituudis seda ka kunagi ei ole lubatud ega lubata. Muidugi pidi vastus seesuguse arusaamatu nõudmise peale olema kindel „ei“, hoolimata „seadusest“¹⁾.

Arusaamatusi tuleb meie pool ette ka lahkamise korra asjus. On juhtumisi, kus uurija poolt määratakse lahkamisaeg kindlaks, ilma instituudi juhatajaga selle üle kokku leppimata ja nii uisa-päisa määratud lahkamine võib kollideerida loenguajaga või mõne teise juba varemalt kindlaks määratud lahkamisega. On tegemist olnud selgeks teha uurijatele, et säherdune toimetamine, kuigi olles vormilikult õigustatud, tegelikult lubamata kombel kitsendab instituudi õppe- ja muu töö vabadust, rääkimata juba liht viisakusenõudmisest, kui tullakse külalisena võõrasse maija. Selle poolest on nüüd Saksamaal ja Austrias oma ammu väljakujunenud kord, vähemalt suuremates instituutides, kus, nii kui meilgi, lõikusi rohkem: need algavad ikka punktipealt teataval ühel ja samal kella-ajal, mis kohtuvõimudele juba ammu teada. Ei ole nende esindajat kohal — nii mõnigi kord tullakse hiljemini kui üldse tullakse — siis ei takista see lahkamise ettevõtmist mitte. „Aller

1) Peab tähendama, et meie kohtuarstidele nende tegevuse juhtnõõriks antud Vene Seaduste kogu XIII andes leiduv „Устав судебной медицины“ midagi ei sisalda surnu omaste juuresolekust lõikustel. Selles kui ka Kriminaal-kohtupidamise Seaduses (§ 315) on ette nähtud lõikusel juuresolevad: peale arsti ainult veel kohtu-uurija ja tunnistajad. Vana J. C. M. kirjutab pealegi ette kohtu-uurijale kõrvaldada lahkamiste juurest kõik kõrvalised asjas mitte osalised isikud, et alles hoitaks tegevuse saladus ja kohtuarsti ta tegevuses mitte ei eksitataks.

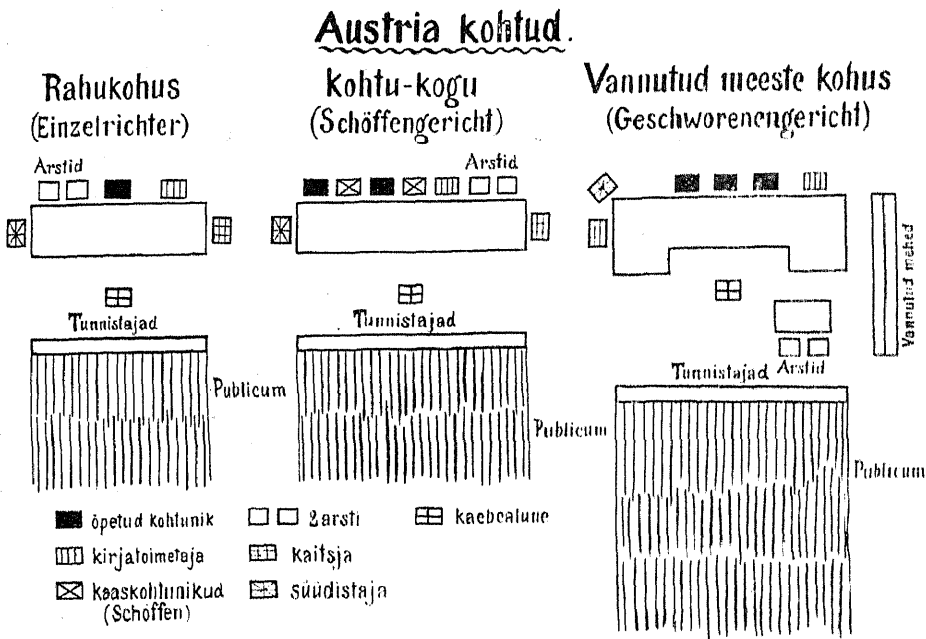
Augen warten auf dich, Herr,“ üteldakse ehk muiates hiljaksjääjale kohtu-uurijale või assessorile, kuna töö juba pooleni tehtud.

Sõbralik-kollegiaalne vahekord kohtuarstidel juristidega peegeldub iga sammu peal, kus neil ametlikult kokkupuutumist. Nii ilmuvad eeluurimise käigus, eriti Austrias, kohtu-uurijad tihtipeale arstidemapp kaenlas, instituutidesse omale tooma tarvilisi informatsioone jooksvais asjus arstide juurest, mitte, nii kui meil, kus arst käsutatakse iga tühisema kui asja pärast uurija juurde ja omal erialal, „kuulatakse üle“ viimase poolt... Ja kui koguneb uusi asju, nii elusate isikute kui asjalikkude tõenduste arstlise vaatluse alal, siis koondatakse need vaatlused võimalikult kõik teatud kohale (kohtumaija) ja teatud päeva ja tunni peale. Kohtuarstil ei ole siis muud kui kohtuhoones ühe uurija ametitoast minna teise, võtta vastu uurijatelt vastavad aktid ühes tarviliste informatsioonidega, ja siis oma eri-ametitoas, samas kohtuhoones, ette võtta nelja resp. kuue silma all (Austrias on igal vaatlusel 2 kohtuarsti tegevuses) ülevaadatavaid isikuid ja asju, ilma et uurija, kellel üle sellegi tegemist küllalt, oleks vaatlusel juures. Ollakse valmis, siis antakse täidetud aktid jälle järgimööda ära uurijatele, paar sõna kergelt nalja, käepigistus: „Servus! Auf Wiederschaun!“ — ja tunni paariga on nii hulk tööd ära tehtud, mis ainult selle läbi võimalik oli, et igasugune asjata formalism, seadusetähe mäletsemine, ära jääb, lugupidamisest kohtuarsti isiku, tema aja ja tegevuse vastu. Seda lugupidamist kohtuarstide vastu dokumenteerivad Austria kohtud ka sellega, et siin kõigil avalikkudel kohtuistungistel, nii „Einzelrichter'i“ (meie rahukohtuniku) kui „Schöfengericht'i“ (kohtukogude) kohtulauas on 2 istet kohtuarstide jaoks ja vannutatud meeste kohtus ise laud, vannutatud meeste tribüüni ees (v. pilt). Sellega eraldatakse Austrias ka väliselt kohtuarstid täitsa tunnistajatest (kes viimased istuvad tunnistajatepingis) kui ka muudest asjatundjatest teistel aladel:

ühelt poolt „ärztliche Sachverständige“, teiselt poolt „Sachverständige“, ja mõlemad liigid, peale nimede, lähevad ka honoraaride suhtes teineteisest lahku, kuna arstlise asjatundja honoraar on ikka kõrgem. Sellega on kohtuarstile Austrias antud tegelikult temale vääriline ja tema tegevusalale vastav koht: ta on midagi vahepeelist tunnistaja ja kohtuniku vahel. Mingit kompetentside ärasegamist publikumi silmis ei ole siin juba sellepärast mitte karta, et istungitel kohtunikud on oma ametialaares, kohtuarstid jälle oma harilikkudes mustis kuubedes.

järjekindlalt ei ole läbi viidud. Muidugi peab respektima iga seadust, ka puudlikku, niikaua kui ta on maksev, aga sellejuures leidub küllalt võimalust näidata tarvilist lugupidamist ja vastutulekut kohtuarstile tema ametitalitustel. Peale trükitud seadusetähe on olemas teatud harjumused, oma modus vivendi vastastikul läbikäimisel, mille korrektsus mõõdupuuks on kohtute ja kogu seaduselu kõrgele kultuurilikkusele, nii kui meie näeme Saksamaal ja iseäranis Austrias.

Peale viimase, kui mõõduandva teguri,

Saksamaal ollakse paiguti, näit. Kielis, ka niikaugel, et kohtuarst-professor istub kohtuniku kõrval kohtulauas, nimelt ka vannutatud meeste kohtus. Kus seda veel mitte ei ole, seal on igatahes kohtuarstide jaoks ise istekohad määratud, eraldi tunnistajate-pingist. Meil on need vahekorrad veel üsna segased ja leidub küllalt juriste, kes iseäralist vahet kohtuarsti ja hariliku tunnistaja vahel ei tee, võttes küsimust jälle tema välisest, formaalsest, „seaduslikust“ küljest, kus see vahe, mis oluliselt suur, mitte

on veel teisigi asjaolusid, mis kaasa mõjunud kohtuarstlise tegevuse vääriliseks hindamiseks juristide poolt neil maadel. Kõigepealt kohtuarsti töötasu. Peale oma ametliku „fixumi“ saavad kohtuarstid Saksamaal oma seaduse poolt kindlaksmääratud tasu („Gebühren“) kohtute poolt iga väiksema kui ametitalituse, iga kohaleilmumise eest, ükskõik missuguse kohtuorgaani kutsel. Eriti Austrias, kus ametlik fixum üldse puudub, tasutakse praegugi, maa üldise halatsemisväärilise seisukorra peale vaatamata,

kohtuarstide töö kohtute poolt võrdlemisi rahuloldavalt, ilma ajaviitnata ja vastavalt tõusvale elukallidusele. Augustikuul l. a. oli see tasu 550 korda suurem rahuaegsest ja iga kohtuliku surnukeha-lahkamise eest maksti instituutidele oma 12000 krooni. Meil peetakse seda üsna iseenesest mõistetavaks, et see, ühes tarvisminevate lisavaatlustega mikroskoopilisel, keemilisel ja t. aladel sünnib instituudi poolt tasuta; ka on meie ametlike kohtuarstide (maakonna- ja linnaarstide) kitsavõitu palgas juba sisse arvatud tasu kõikide kohtuarstlike toimingu eest, mis on kohtutele seega mittetasulised: haruldane vastutulelikkus meie Tervishoiu Peavalitsuse poolt Kohtuministeeriumile, muudkui see sünnib kahjuks eestkätt kohtuarstide naha peal. Säärasel olukorral, kus kohtutel omal midagi maksta ei tule, ollakse meil siis ka märksa „liberaalsemad“ arstide tööjõu ja -aja ekspluateerimise poolest kui Saksamaal ja iseäranis Austrias.

Tähtsamaks küll kui maksetav tasu, teguriks kohtuarstide ja juristide vastastikuks arusaamiseks välismaal on see asjaolu, et tulevane jurist siin tutvub üldjoontes kohtuliku arstiteaduse sisu ja ülesannetega, kuna kohtulik arstiteadus kuulub juristide õpekausse kui sunduslik õpeaine, mida kuulatakse Saksamaa ülikoolides 2 tundi nädalas, Austria omades koguni 4—5 t. näd., 1—2 semestri kestes. Sel teel omandatud, kuigi pealiskaudne, forensiline eelharidus, ei avatle juristi küll mitte iseseisvateks sammudeks kohtumeditsiini alal — asja kahjuks —, vaid ümberpöörduvalt, näidates temale selle aine suurt ulatust ja temas käsitatavaid teinekord ülikeerulisi ülesandeid, õpetab temale kohtuarstlikest küsimustest lugupidamist ja arusaamist, mis temale võimaldab arusaamisega jälgida arstlike asjatundja seletusi, viimasele ettepanekuid küsimusi õigesti ja otstarbe-

kohaselt formuleerida, ühtlasi ka tabavalt hinnata, kas ja missugusel määral tal kohtuarstlist arvamist oma otsusetegemise aluseks tuleb võtta. — Meiegi ülikoolis on juristide kohtuarstlikele studiumil oma vanad traditsioonid. Juba esimene professor siinse kohtuliku arstiteaduse iseseisval õppetoolil, Dr. Samson v. Himmelstjern, on, algades 1845. aastaga, oma ligi 25-aastase õppetgevuse kestes lugenud kohtulikku arstiteadust, ka juristidele, kas iseseisva kursusena, või aga koos arstiteadlastega. Seda tuleb meil nüüd, välismaa eeskujul, uuesti ette võtta ja muidugi erikursuste näol juristidele, kellele üldbioloogilise ja anatoomilis-kliinilise eelhariduse puudus võimatuks teeb jälgida arstiteadlastele määratud õppekäiku.

Viimaks on vastastikule lähenemisele kindlasti kaasa aidanud õpetatud juristide ja kohtuarstide koostöö, vastavate piirküsimuste selgitamise alal juhtivates eri-ajakirjades. Kuulsa Austria kriminalisti Dr. Hans Gross'i poolt põhjendatud „Archiv für Kriminalogie“ on oma toimetajate ja kaastööliste hulgas ikka näinud nimekaid kohtuliku arstiteaduse esindajaid. Teiselt poolt ilmuvad juhtivad kohtuarstlike ajakirjad nii kui „Ärztliche Sachverständigen-Zeitung“, „Monatsschrift für Unfallheilkunde“ j. t. õpetatud juristide kaastöötamisel ja osavõttel. — Samale teele on rõõmustaval kombel astunud ka Eesti juristide häälekandja, avades oma veerud lahkesti ka kohtuarstidele.

Meil jääb vahekordades kohtuvõimude ja kohtuarstide vahel siin ja seal veel üht ja teist soovida — just meie ühiste ülesannete huvides kõigepealt. Loodame, et meie praegune selguseta ülemineku aeg ka sellel alal pea maad annab edulisemale, kultuurilisemale — Lääne-Euroopa mõttes.

S. Talvik.

Pillavuse juriidilisest tähendusest.

I.

Eesti Vabariigi piirides jõusolevas B. E. S. leidub § 506, mis käib järgmiselt:

„Kui keegi, oma väljaminekutele ei sihti ega määra seades, lubab endale niivõrt liialisi ja oma tuludele mitte vastavaid kulutusi, et karta tuleb tema täielist vaeseksjäämist, siis võib teda, sugulaste ehk lähemate isikute palvel kui ka prokuröri ettepanekul, Rahukogu, selles § mainitud asjaolude tõelikkuses selgusele jõudes, kuulutada pillajaks, reeglite järele, mis ette nähtud Tsiv. Kp. Seaduses.“

Siit selgub, et seadus tunnistab pillajaks ainult säärase isiku, kelle tegumood sisaldab nelja tunnismärki: 1) isik ei sea sihti ega määra oma väljaminekutele, 2) lubab endale kulutusi, 3) tema kulutused on liialised ja ei vasta tema tuludele ja 4) need kulutused sunnivad kartma isiku täielist vaeseksjäämist.

Vaatleme neid nelja pillamise kui juriidilise mõiste elementi üksikult.

1. Isik ei sea sihti ega määra väljaminekutele. Seaduse täppis mõiste ei jäta kahtlust, et on tarvis niihästi sihi kui ka määra puudumine isiku kulutustes, s. t. pillajaks sõna legaalses mõttes ei saa tunnistada isikut, kelle kulutustel on siht, aga ulatus on teatavast määrast suurem, ehk kes ilma sihita aga teatavates piirides kulutab.

Mõistagi, et ainult arukas ja kombuse seadustele mitte vastukäiv siht kõrvaldab võimaluse isikut pillajaks tunnistada. Kui möönda vastupidist, siis peaks õiguse andma oma varaga soovi järele toimetada ka neile isikutele, kes sisetunde piina summutamiseks joovad ehk kõlvatut elu elavad. Siht on siin ju olemas, aga temaga ei saa õigustada liialist vara pillamist. Kui aga keegi määrata kulutab inimesearmastuse, teadusliku või kunstilise sihi saavutamiseks, siis sisal-

dab säherdune tegevus eneses juba objektiivse õigustuse ja sääraseid sihid ei anna seaduslikku põhjust isikut pillajaks pidada. Näit. ei saa pillaja mõistele allutada isikut, kes siis, kui isamaad näljahäda tabanud, ohverdab kas või terve oma suure varanduse abiandmiseks nälgiijatele. Samuti ei ole Saksa pandektisti Dernburgi¹⁾ sõnade järele pillaja see, kes tarvitab oma vara tõsiseks otstarbeks, kuigi väga riskantselt, näit. et teostada enese või teise isiku leidust. See märkus vajab aga piiramist: sääraseid kulutused, olles riskantsed, ei tohi aga olla mõttetud, näit. perpetuum mobile ülesleidmiseks raisatud. Arvustades küsimust, kas kavatsusel olev ettevõtte on mõtetu, tuleb suure ettevaatusega toimetada ja vähema kui kahtluse puhul küsimus asja mõttetuse kohta eitavalt otsustatuks lugeda. Sest meie ülesleidustest rikkal ajal võib hõlpsasti eksida ja teostamatuks arvata seda, millel tulevikus hiiglasuur praktiline tähtsus: tuleb ainult meelde tuletada, et väga soliidseteadlased kõigest poolsada aastat tagasi teaduslikkudel andmetel tõendasid, et elektrijõumasinaid jäävad igavesti ainult mänguasjadeks.

Kulutades oma varandust inimesearmastuslike, teaduslike ja teiste sotsiaalselt tarviliste ettevõtete peale, ei tule, teadagi, unustada inglise kõnekäändu, et heategelus algab enese majast (charity commence at home). Naine, lapsed ja elatanud vanemad on õigustatud nõudma elatist (alimente) sellelt, kes ühiskonna huvisid harrastades unustab omaksed. Sellest ei järgne aga, et säärast isikut, kes kohustatud on oma sugulaste eest hoolitsema, saab pillajaks kuulutada, kui ta seda ei tee: temalt saab kohtu teel ainult nõuda elatist (alimente). Kui isik aga kohustusi oma pere-

¹⁾ Pandekten, I köite I osa § 57.

konna materjaalse kindlustuse asjus täidab, siis võib ilma pillaja nime omandamise kartuseteta oma varandust mainitud sotsiaalse tähendusega sihtides kulutada.

Samuti ei allu § 506-le säärane isik, kes küll kulutab oma varandust sihita, aga mitte ilma määrata, näit. lubab endale liialdusi, aga mitte üle teatava määra oma eelarvest.

2. Kes l u b a b endale kulutusi. Ütlus „endale lubama“ käib üldse isikute kohta, kes end omavoliliselt vabastavad teatava seaduse, ülespidamise reegli, eeskirja jne. täitmisest. Mainitud lause näitab, et pillavuse legaalsesse definitsiooni kuulub süüteo tunnus, nimelt, et pillajaks arvatakse säärast isikut, kelle toimimised mitte ainult kahjulikud pole majanduslikus suhtes, vaid ka etteheidet teenivad kombuse seisukohalt. Sellepärast ei kuulu pillajate kilda isikud, kes oma vara raiskavad vaimuhaiguse tõttu, s. t. niisugusel põhjusel, mida ei saa süüks arvata. Ka säärastelt isikutelt kaostatakse võimalus oma varandust hävitada, aga see sünnib eriseaduste põhjal hullu- ja nõdra-meelsete teguvõimetuse kohta.

3. Liialised ja sissetulekule mittevastavad kulutused. See pillavuse tunnus vajab lähemat selgitust. Kulutusi, mis on küll liialised (s. t. tunduvalt üle omandatud asjade tegeliku väärtuse ulatuvad), ei või arvata pillavuse tunnismärgiks, kui nad kergesti kattuvad kulutaja üldiste tulude ülejäägist. Ei saa pillajaks nimetada isikut, kes oma sajatuhandelisest aasta-sissetulekust tarvitab mõned tuhanded selleks, et osta ülikõrge hinna eest väikese kunstilise väärtusega pilte või muud kribu-krabu, mis talle mingil põhjusel meeldib. Ümberpöörduvalt võib pillajaks lugeda isikut, kes ostab suurel määral, kuigi mõõdukatel hindadel, väärtasju ja raiskab selleks enama jao oma kitsast sissetulekust, ehk siin küll puudub kulutusel liialine iseloom. Sellepärast on vaevalt küll alust pillavuse mõistesse liita sissetulekutele mittevastavuse kõrval veel kulutuste liialisuse mõistet. Eespool-tähendatu puhul võiks, nagu paistab, väita, et kui pillajateks arvata

kõiki, kes kulutavad rohkem kui nende sissetulek seda võimaldab, siis tuleks pillajateks lugeda kõiki töötäi, kes seda mis neil enimini kogutud, läbi elavad. Selle vastuväite lükkab ümber aga ülemal-õeldu: ei ole pillamist seal, kus ära langeb süü element, mida osutavad seaduse sõnad „lubab endale.“

Kulutuste liialisust ja sissetulekule mittevastavust ei arva muu seas mitte kõik seadusandlused pillavuse oluliseks osaks. Saksa Tsiviilseadustikus puudub pillavuse mõiste definitsioon ja on öeldud ainult (§ 6) et „eestkostmise alla võib anda säärast isikut, kes oma pillamisega ähvardab vaesusesse viia iseennast või oma perekonda.“ Saksa kohtutegelus aga tunnustab kahesuguse pillavuse (Verschwendung) olemasolu, selle järele kas ta end avaldab raiskamises või majapidamise korratusse viimises rahasummade kokkuhoidlikul pruukimisel. Analoogiline mõiste leidub ka E. T. Seaduses¹⁾ Eesti Vabariigis maksvusolava üldseaduse põhjal pole seesugune „pillavuse“ laiendav tõlgitsemine lubatud.

4. Täieliselt vaeseks jäämise hädaoht. Lahendada küsimust, kas säärane hädaoht olemas, on vaevalt võimalik, kui piirduda ainult varalise külje vaatlusega. Tekib küsimus: kus on piir, millest algates kulutusi peab arvama pillamiseks? Üldist, põhimõtetist vastust sellele küsimusele anda pole võimalik: selle mitmekesisuse juures, mis valitseb praegu elulistes vahekordades, ei saa õigeks pidada, et pillaja on see isik, kes ära on raisanud rohkem kui poole, ühe kolmandiku või mõne muu kindlaksmääratud murdosa oma varandusest. Kaasaegsetes seadusandlustes kui ka Rooma õiguses ei leidu meie teada ka mingisuguseid märkusi sääraste murdosade kohta. Varematal ajaloojärkudel, näit. XVIII aastajal etendasid nad teatud osa. Tõenduseks sellele võiks, tuua

¹⁾ E. T. S. § 1102 põhjal antakse hoolduse alla „sant majapidaja“, kes ei täida oma kohustusi perekonna, mõisniku ja riigi vastu.

kas või Katariina II sõnad § 432 „Juhtkirjas uut seadustikku kokkuseadvale komisjonile“, et mõnedes riikides eestkostmise alla võetakse isik, kes ära raisanud poole oma varandusest. Avatlevaks eeskujuks ei tohiks seda määrust mitte pidada.

Kõrvale jättes seda, et puudub ratsionaalne alus küsimuse otsustamiseks, missugune osa varandust peab ära raisatud olema, enne kui saab pillamise küsimust kohtus algatada, tuleb konstateerida määratuid praktilisi raskusi mis ühenduses raisatud varanduse suuruse, koosseisu ja väärtuse määramisega.

Vaevalt võib ka pooldada pandektist Dernburgi¹⁾ arvamist, et varanduse raisamine omaniku poolt omandab juriidilise tähenduse alles siis, kui see puutub kapitalisse, kuna aga protsentide ja teiste tulude raisamine ei anna põhjust pillavalt tegutseva isiku õiguste kärpimiseks. Sest just meeletu ja piiritu kulutamine, tingitud mingist enesekultusest, ennast — näidata — tahtmisest, ongi aluspõhjuseks, mis enamasti sunnib kartma pillaja täielist vaeseeksjäämist. Kui inimene on juba hakanud mõttetult kulutama, siis võib küll vaevalt veel oletada, et see kestab ainult niikaua, kui asi puutub protsentidesse, ja lõpeb, kui tuleks oma soovide rahuldamiseks puutuda tulude allikat. Kokkuhoidlikkus ja arvepidamine ei sobi kunagi põikpeasusega ja eneseülisusega. Samuti puuduvad need head omadused tolle pillamisnähtuse puhul, mille aluseks on karakterita isiku nõrk tahe, mis teda ei suuda takistada halvale eeskujule jälgimast. Ka sel puhul ei saa oletada, et mõttetult oma tulu raiskav joomar korraga mõistuse pähe võtaks, kui tema kulutused hakkavad puutama kapitalisse. Tähendab, vaadeldes küsimust, kunas tuleb kartma hakata täielist vaeseeksjäämist, ei tule tähtsaks pidada üksi materiaalseid, majanduslikke tunnuseid. Praktilise arusaamise täielise puudumise korral ähvardab säärane hädaoht

ka juhtumisel, kui on ära raisatud esialgu ainult väike osa pillaja päralt olevat varandust. Neis tingimuses on arusaadav, et „täielise vaeseeksjäämise küsimuse“ praktiline otsustamine seotud on suurte raskustega. Ülesanne muutub veidi kergemaks ainult juhtumistel, kui tegemist on eriliselt rabavalt mõjuva alpusega või meeletusega. Säärase näitena võiks tuua Moskva kaupmeeste poegade õhtusööki, mille puhul ära söödi, pöörase raha eest kloun Duurovilt ostetud suure oskuse, ja vaevaga dresseeritud siga, ära söödi mitte sellepärast, et see oleks olnud eriliselt gastronoomiline pala, vaid et näidata, kuidas kõik on ilmas ostetav.

Üldse etendavad mõlemat liiki pillajad, niihästi meeletud põikpead kui ka ilma karakterita lollikesed perekonna kui ka kogu seltskonna elus äärmiselt kurba ja kahjulikku osa. Juba Peeter I pööras 1722 a. 6. aprilli ukaasis¹⁾ tähelepanu sellele, et pillavus käsikäes käib mõisnikkude võimu kuritarvitusega orjastatud talupoegade kallal.

Peab tähendama, et säärased ulakused loovad küll eelduse (praesumptio) vaeseeksjäämise kohta, neid ei saa aga väeramata tõendusteks võtta selle kohta, et vaeseeksjäämise hädaoht käesoleval konkreetsel juhtumisel tõesti olemas. Kui on tõeks tehtud, et see oli üksik juhtumine, mitte kooskõlas isiku hariliku eluviisi, mõtteviisi ja tegutsemisega, vaid oli välja kutsutud silmapilksest meeletusest ja mainitud ulakusega seotud kulutused olid üliväikesed võrreldes tema varanduse ulatusega, siis ei saa arutella vaeseeksjäämise hädaohust ja langeb võimalus teda kui pillajat eestkostmise ehk hoolduse alla võtta.

II.

Pillavuse asjad algatatakse § 506 järele „sugulaste ehk lähemaste isikute palvel.“ Isikute hulka, kes küll pole sugulased, aga siiski on kahtlemata lähised, tuleb arvata ka abikaasasid, abielu-meest ja -naist. Aga § 506 mõtte järele ei piirdu nähtavasti nen-

1) „Pandekten“ I köite I osa; § 57.

1) Vene Sead. K. 3949.

dega „lähiste isikute“ ring, sest vastasel korral oleks seaduseandja lihtsalt öelnud „ja abielu-pooled“. Sellepärast tuleb oletada, et asja hooldajate määramiseks pillaja üle võivad algatada ka hõimud, vaatamata selle peale, et nad ei kuulu seadusepäraste pärijate hulka ses mõttes, nagu sugulased ja abielu-pooled. Ei saa meie arvates ka eitada ristivanemate õigust algatada mainitud toimetust, vähemalt sel juhtumisel, kui asi puutub kreeka-õiget ehk rooma-katoliku usku tunnistavat pillajat. Samuti peab „lähiste isikute“ hulka arvama ka alaealiste pillajate eestkostjaid. Eestkostja on õigustatud ja moraalselt seisukohalt isegi kohustatud muretsema selle eest, et tema hoolealuselt, keda pillamise tagajärjel ähvardab vaeseksjäämise hädaoht, oleks kaostatud võimalus pärast eestkoste lõppemist oma varandust ära raisata. Hooldajale peaks õigus jääma paluda, et pillavusele kalduv isik täisealiseks saamisel eestkostmise alla määrataks¹⁾. Edasi tekib küsimus: kas ei tuleks lähiste isikute näo mõista ka pillaja enese või tema surnud vanemate sõpru? Paistab aga, et sellele küsimusele tuleb vastata eitavalt kas või ainult sellepärast, et avaliku võimu organitel oleks raske vahet teha, kes on antud isiku sõber ja kes tema vaenlane.

Lähiste isikute kõrval võib pillavuses süüdistamise asja algatada ka kohtu prokurör, ja mitte ainult ülemalmainitud isikute teadaannete, vaid ka igasugusel muul teel temale teatavaks saanud uskumisvääriliste teadete põhjal. Prokuröri õigus asja algatada vastab täitsa asjaolule, et pillava isiku hoolduse alla seadmine õigustatud on mitte üksi tema enese ja tema perekonna huvidega, vaid ka ühiskondliku iseloomuga kaalutlustega.

Et hoolduse alla võtmise asja võidaks algatada pillaja enese palvel, seda seaduses ei leidu. Niisugune seisukord võiks tekkida

1) B. E. S. läheb lahku Vene seadusest (V. S. K. X k. I j. § 220) ses mõttes, et ta ei tunne hooldajate instituuti alaealiste tarvis.

ka ainult nõrgaloomulise pillaja — lollikese suhtes, kes tahaks hoolduse teel pääseda varanduse kaotusest. Säärane isik ei saa küll ise kohtu kaudu algatada enda hooldusele võtmise küsimust, küll aga võib ta prokuröri poole pöörduda palvega, et viimane asja algataks omal nimel.

III.

Hoolduse alla võtmise toimeetus kuulus ja kuulub praegugi B. E. S. põhjal kohtuorganite kompetentsi. Ses suhtes erineb B. E. S. Vene seaduste kogust, mille järele säärased asjad algatatakse ja otsustatakse administratiiv-korras, ja nimelt aetakse kohal mõisnikkude kogude (дворянскія собранія), muude seisuslikkude asutuste või kuberneride poolt. Viimaste esitistena liikusid nad lõplikuks lahenduseks Senati I Departemangu, mille kompetentsiks olid administratiiv-asjad.

Eestis on kohtuasutuseks, kes kedagi pillajaks kuulutab, „Rahukogu, mille piirkonnas pillava isiku elukoht“ (Ts. Kp. S. § 1928). Viimane võib tihti väga kaugel olla kompetentse kohtu asukohast, mispuhul hoolduse alla võtmine sedavõrt viibib, et ta ei taha oma sihti, s. o. varanduse laialikandmist ära hoida. Tõsi on, et sama Seadustiku § 1929 järgi eraisikud ja prokurör võivad palvega esineda, et ajaviitmata abinõud tarvitusele võetaks varanduse kindlustamiseks raiskamise vastu, kusjuures säärasedid palveid võib rahuldada mitte üksi kohtu üldkogu oma määrusega, vaid ka Rahukogu esimees oma isikliku korraldusega. Asi on ainult selles, et ka niisugusel juhtumisel, kus varanduse kindlustamine raiskamise ärahoidmiseks sünnib kohtu esimehe võimu põhjal, see lubatud on ainult sel korral, kui palve vastab tõeloludele (Ts. Kp. S. § 591) ja andmed näitavad, et viivitamine pole võimalik (§ 598). Mainitud asjaolusid on aga raske tõestada, kui pillajast lahus elada, sest terve oma olemuse poolest nõuavad pillavusesse puutuvad asjad rohkem tunnustajate seletust kui kirjalikke do-

kumente. Sellepärast paistab, et pillajate varanduse võimalikuks päästmiseks lõpliku äraariskamise eest oleks tarvis rahukohtunikkuudele anda õigus esialgsete abinõude tarvituselevõtmiseks seesuguste varanduste suhtes. Sel juhtumisel tuleks määrata, et palve kellegi pillajaks tunnistamise asjus tuleb anda rahukohtunikule, kes, lahendades varanduse esialgse kindlustamise küsimuse, palve edasi saadab vastavale kohtule.

IV.

B. E. S. § 507 järele kõrvaldab kohus, tunnistades antud isiku pillajaks „teda oma varanduse valitsemisest ja määrab vastavale vaeslastekohtule, varanduse valitsemist edasi anda ühele või mitmele hooldajale“. Märkuses selle § juurde avaldab B. E. S. era-väljaande kokkuseadja end. Riia Ringkonna kohtu liige W. Bukovski arvamist, et pillaja varanduse puhtkasu ülejäägi võib temale järelvalveta tarvitamiseks välja anda, sest puhtkasu kulutamist ei tule arvata pillamiseks. Säärase arvamiseega ei saa ühineda, toetudes üldisele moraalsele põhimõttele, et keegi pole õigustatud oma varandusega talitama mõtetul kombel¹⁾. Ka ei saa seadusandja seda printsiipi järjekindlalt läbi viia, sest pole jõudu selleks, et tõelikku kontrolli teostada oma varandusi kasutavate isikute iga sammu kohta. Aga seal, kus jutt on isikust, kes juba hoolduse alla antud kui „sant majapidaja“, võib küll vaevalt lubada, et säärasele isikule õigus antaks nõuda raha väljaandmist ilma kontrollita tarvitamiseks. Kipub hooldaja oma hoolealuse kuluarvet liiasti kärpima, siis võib viimane kaebust tõsta hoolekande-asutuses, missugune asjaolu kindlustab tarvilisel määral tema õigused ja huvid.

Mis puutub varasse endasse, siis on kahtlusetu, et ta pillaja korraldusse ei kuulu. Asjaomane printsiip väljendub kategooriliselt B. E. S. § 509: „Vara valitsemise suhtes sarnanevad kohtu poolt pillajateks tunnis-

tatud isikud hullumeelsetega, mispärast kõik juriidilised toimingud, mis nende poolt eeskostja nõusolekuta korda saadatud, arvatakse tühisteks, välja arvatud ainult juhtumised, kus säärane toiming on hoolealuse kasuks, mispuhul ta vastaspoolele kohustav on.“ Mõte, et üldreegel pillaja juriidilise teguvõimetuse kohta pole maksev aktsioonide puhul, mis temale kasuks tulevad, on läbi viidud juba Rooma õiguses. Pandektide XLV raam. I. tiitl. VI fragmendis on öeldud: „Is, cui bonis interdictum est, stipulando sibi acquirat; tradere vero non potest, vel promittendo obligari“, s. t. isik, kes hoolekande all, võib lepingute põhjal vara omandada, tal pole aga võimalust (juriidilist) oma vara kellegile edasi anda või kohustusi kellegi kasuks enese peale võtta. See vana roomaaegne vormulatsioon paistab olevat parem kui § 509 sõnastus, sest küsimuse lahendamine kas antud juhtumisel toiming toob kasu või kahju, võib praktikas ühendatud olla suurte raskustega. Nimelt võib kasust rääkida mitte üksikimise, vaid ka mõlemapoolsete kohustuste puhul. Näit. kui pillaja ostab midagi tähtajaliselt ja silmapilgu turuhinnast odavamalt, siis on küllalt põhjust arvata toimingut temale kasulikuks, aga sama toimingu realisatsioon võib temale kahju tuua.

Ühenduses õigusega oma varandust kasutada on õigus nõuda ja kosta kohtus. Mitte tunnustades pillajal esimest õigustust, ei saa tunnustada ka teist. Ses suhtes pole aga Ts. Kp. S. määrused küllalt selgelt formuleeritud. Ts. Kp. S. § 20 kõlab: „Pillavuse puhul eestkostmise alla antud isikud pole kaotanud õigust nõuda ja kosta kohtus, nad on aga kohustatud igast tekkinud asjast teadustama vastavale hoolekande-valit-susele. Samuti ei saa nad ilma eestkostja loata usaldusemeest määrata, asju lepituse teel lõpetada, mingist nõudmisest kohtus taganeda, akti võltsimise kohta vaidlust tõsta või vastata säärase vaidluse puhul.“ Aga sama seadustiku III. osas, mis käsitleb koh-tupidamise korda Balti kubermangudes, sisaldub § 1802, mis määrab § 20 kohalda

1) Male jure suo uti non debemus.

misel B. E. S. § 509 leiduvat reeglit arvesse võtta. Nii paistab seadusetähe järele, nagu oleks Baltimail jõus ka Ts. Kp. § 20, kuigi kärpimisega, mis järgneb B. E. S. § 509, kuna aga § 20 ja § 509 teineteisele diametraalselt vastu käivad, nimelt ses mõttes, et üks annab pillajale õiguse toimida ilma hooldaja ehk eestkostja nõusolekuta, teine eitab säärast õigust. Ka räägib § 20 varanduse kohtuliku kaitse õigusest, kuna aga § 509 räägib õigusest, oma varanduse ulatuses juriidilisi toiminguid sõlmida.

Seaduse seisukohalt tühisteks loetakse aga ainult säärased pillaja juriidilised aktsioonid, mis tehtud tema hooldaja teadmata pärast hoolekande väljakuulutamist. Selle kohta käiv Seaduse § 510 kõlab järgmiselt: „Toimused, mis pillaja poolt korda saadetud enne tema kõrvaldamist oma varanduse valitsemisest ja sellekohast avalikku teadaannet, arvatakse jõusolevateks ja kohustavateks.“ Eespool-tsiteeritud seaduseparagrahv tuleks aga varustada märkusega selles mõttes, et tema kohaldamine oleks lubatud ainult isikute suhtes, kes on toimunud heas usus. Näit., pole moraalselt õigust § 510 kaitse peale isikul, kes tarvitab ajajärku pillaja hoolduse alla andmise asjus määruse tegemise ja selle väljakuulutamise vahel selleks, et pillaja kahjuks ja enese kasuks korda saata mingit aktsiooni. Seesama maksab ka isikute kohta, kes teadvel olid pillaja pöörastest ja mõttetulist tegudest, missuguste puhul teda õiglane oleks olnud hoolduse alla anda. Sisetundlikkuse (добросовестность) nõuet isiku kohta, kelle kasuks sündis pillaja juriidiline toimus, enamasjaos seadusandlustes ei leidu. Otsekoheselt väljendab seda, niipalju kui autoril teada, ainult Schweitsi Tsiviilseadustik, 10. dets. 1907. a.¹⁾ Mainitud seadustiku § 375 ütleb: „Vor der Veröffentlichung kann die Bevormundung gutgläubigen Dritten nicht entgegengehalten werden.“

1) Maksvusel 1. jaan. 1912. a.

Kohtu poolt pillajaks tunnistatu on piiratud ka pärimisõiguses. Ses suhtes jätab seadus (§ 2624) aga temale endale pea-osa, hooldajale määrates kõrvalosa. Nimelt avaldab kohtu poolt pillajaks tunnistatu ise soovi päranduse vastuvõtmiseks (siin maksab seaduses teistsugune kord, kui alaealiste ja hullumeelsete kohta), kuigi mitte ilma oma hooldaja nõusolekuta. Viimane asjaolu tahab hoolduse all olijat takistada kergemeelselt vastuvõtmast säärast pärandust, mis niivõrt võlgadega koormatud, et tema vastuvõtmine kasu asemel kahju toob. Aga pillaja võib kahju saada ka teisel teel, loobudes kasulikust pärandist, mis on väga võimalik kas tema lühikese aru ja põikpeasuse tõttu ehk jälle juhtumisel, kui pärandusest kaashuvitatu isik temale lõbukire rahuldamiseks annab teatava summa — mis võib küllalt suur olla, võrreldes pärandi väärtusega, aga tegelikult on väike tingimisel, et ta pärandit vastu ei võta. Hooldajal puudub § 2624 põhjal võimalus säärast eeskostetava toimust nurja ajada, sest ta ei saa viimase asemel pärandi vastuvõtmiseks nõusolekut anda. Samuti puudub seaduses alus selleks, et hoolekande-asutus võiks oma määrusega hoolduse all oleva nõusolekuta pärandit vastu võtta.

Pillaja õigused pole kärbitud mitte üksi toimingute puhul elavate vahel (inter vivos), vaid vastavad kitsendused puutuvad korraldusi ka surma puhuks. § 1988 määrab, et „isikud, kes kohtu poolt pillajaks tunnistatud, ei saa testamenta teha, mis oleksid seaduse järele maksavad“. Aga märkuses selle juurde seletatakse, et ta ei käi mitte Tallinna kohta, kus mainitud liiki isikud saavad testamenta teha. Küsides nüüd, missugune seisukord on seadusandlisest seisukohast parem, kas § 1988 või märkuses tema juurde esitatud, siis peame kahtlemata vastama, et üldmäärus, mis sisaldus § 1988, on parem kui erimäärus, mis maksev Tallinna kohta. Hoolduse all olijal, ükspuhas missugune ta on oma loomu poolest, kas enese ülistaja või lollike, tuleb arvata puuduvaks need psüühilised oma

dused, mis isikule õiguse annavad säärase niihästi moraalselt kui ka majanduslikult tähtsa toimuse kordasaatmiseks, nagu seda on viimne tahteavaldus. Isikut, kes ei suutnud mõtlikult ja otstarbekohaselt valitseda oma varandust, ei saa võimeliseks arvata juriidiliste, eetiliste ja majandusliste vahetkordade kaalutlemiseks, mis tarvilikud korralduseks oma surma puhuks. Wastuoksa, ei tule kahelda, et inimene, kes ei võtnud kuulda mõistuse häält, isegi kui asi puutus tema enda huvidesse, veel vähem seda tähele paneb seal, kus asi ainult tema omas-tesse puutub, seda enam, et pillaja harilikult pahameelt kannab nende sugulaste vastu, kelle algatusel ta hoolduse alla pandi. Sellepärast on raske arvata, et ta oma testamendis nende vastu õiglane oleks.

Eelistades § 1988, võrreldes märkusega tema juurde, peab tähendama, et pillajale lähedal seisvate isikute huvide täielikuks kindlustamiseks tuleks määrata, et tema testament on tühine kas tingimuseta või vähemalt juhtumisel, kui ta on tehtud pärast pillamistoimetuse algamist pärandaja vastu, sest säärases aktsioonis näeb pärandaja loomulikult vaenlikkust enese vastu.

Paraku on tõsi, et mõned teised seadusandlused pillavuse pärast hoolduse all olijatele testamendi tegemises veel vähem takistusi teevad. Wene seadustes ei leidu üldse märkust, et pillajate testamendid tühised oleksid, kas või juhtumisel, kus nad tehtud pärast hoolduse alla andmist. Tsiiviil-Seadustiku projektis (§ 45) kaotab pillaja õiguse testamenti toha ainult sel juhtumisel, kui olemas on teine abielu-pool või lähissugulane, s. o. kuuluv ühte kahest esimesest sugulusastmest. Austria Tsiiviil-Seadustiku järele (§ 568) on isikul, kes kohtu teel pillajaks kuulutatud, õigus surma puhul käsutada ainult poolt oma varandusest, kuna teine pool läheb seaduslikkudele pärijatele.

Nagu ülemaltoodust näha, on kõigile loeteldud seadusandlustele iseloomustav ja ühine, et nad seadusepäraseks tunnistavad testamendi, mis pillaja poolt tehtud enne hoole-

kande alla andmist, ükspuhas kui palju aega oli mainitud dokumendi tegemise ja pärandaja surma vahel. Teiselt poolt ei saa nende seadusandluste seisukohalt, kes pillajaks tunnistatuil õiguse võtavad oma varandust kasutada, mingisuguste kaalutluste põhjal väita, et tahteavaldus surma puhuks on seni jõus, kuni testamendi tegija ise seletab, et see oma väärtuse on kaotanud. Pillajalt on võimalus kaostatud oma testamenti tühistada või muuta, vaatamata selle peale, et aja jooksul on muutunud tema perekonna koosseis, üksikute perekonnaliikmete varanduslik seisukord (üks on rikastunud, teine vaeseks jäänud) ja võib olla üksikute osaliste moraalne olemus; näit., vagusast ja vagatsejast iseloomust kujunes raske kurjategija, noormehes, keda laisaks arvati, sai vabatahtlikult valitud töö-alal kasulik töömees jne. Kõigil neil juhtumistel, kus testament, mitme aastakümne möödumisel, on saanud ajakohatuks, enam aga pole muudetav, kuna tema tegija on eestkostmise alla võetud, tuleks võimaldada kohtulist lahendust.

Pillajaks kuulutatu ei saa olla tunnistajaks testamendi tegemisel (§ 2064). Mingisuguseid erandeid ses reeglis pole tehtud. Sellepärast ei saa Tallinnas isik, kelle õigus oma varanduse saatust määrata surma puhuks, osa võtta tunnistajana võõra testamendi tegemisest. Ratsionaalseks ei saa seda küll pidada, sest pillajalt võib küll ennem oleda rohkem rahulist, objektiivset olekut teise, võõra isiku, testamendi, kui enese surmaeelsete korralduste puhul. Sellega ei taha me põrmugi nõuda, et pillajaid lubataks esineda testamendi tunnistajatena, vaid tahtsime ainult näidata, et ebanormaalne on see eesõigus, mis on mainitud isikuil Tallinnas.

Edasi, kohtu poolt pillajaks kuulutatud isikuid ei või Ts. Kp. S. § 316 põhjal nimetada hooldajajaks. See § ei tekita ei oma algmõttes aga redaktsioonilises väljenduses mingisuguseid kahtlusi.

Asjaolu, et pillaja varandus on hoolduse alla võetud, ei kärbi mingil kombel tema vanemavõimu oma laste üle. Ses suhtes eri-

neb meil praegu maksev Vene Tsiv. Oigus Austria omast, kus „kui isa on tunnistatud pillajaks, arvatakse kustunuks tema võim laste üle“¹⁾. Oluliselt on see Austria õiguse määrus õiglane ja ratsionaalne. Oleks ju asjatu loota tüübiliselt pillajalt head eeskujut ja loomulikku ning arukalt avalduvat armastust oma laste vastu. Ühtlasi on ikka karta vanemavõimu kuritarvitust raha või muude majanduslikkude hüviste väljapigistamise otsarbel.

Pillajaks kuulutamine ei jää mõjuta ka vara-õiguslikkude vahekordate peale abielu-poolte vahel. Pillajaks kuulutatud abielu-mees, kaotades õiguse olla eestkostjaks, kaotab ka Ts. S. §§ 11 ja 29 ettenähtud eestkostja-õiguse oma naise varanduse üle. Need õigused ja kohustused lähevad §§ 31 ja 87 sisu kohaselt tema eestkostjale. Et abielu-mees aga pillajaks tunnistamise puhul kaotaks sama seaduse § 8 ettenähtud õiguse nõuda oma naiselt sõnakuulmist, — seda seaduses ei leidu, kuna aga de lege ferenda igasuguse mehe võimulõppemise kasuks säärasel juhtumisel võiks tuua samad kaalutlused, mis maksavad lapsevanema-võimu lõppemise kohta.

V.

Pillaja vabastamine hoolduse alt eeldab tema meelearandust, mida küll väga harva ette tuleb. Raske on seda üldse ette kujutada, vahest välja arvatud juhtumine, kus pillaja noormees mõnesuguse hingelise murangu järele tõesti tööle asub ja kasulikuks ühiskonna liikmeks saab.

Käesaegsete seadusandluste järele võib hoolekande ehk eestkostmise alt vabastada oma määrusega ainult sama kohtuasutus, kes omal ajal isiku õigused kärpis²⁾. Ses suhtes

1) Allgemeines bürgerl. Gesetzbuch für Oesterreich § 176: Wenn ein Vater als Verschwender erklärt wird, kommt die väterliche Gewalt ausser Wirksamkeit.

2) Sel alusel on alati püsinud ka rooma õigusel põlvnev n. n. komeõigus (vt. Dernburg, Pandekten I köite I osa § 57).

erinevad mainitud seaduseandlused Justinianuse õigusest, mille järele pillaja meelearandus tõi iseenesest (eo ipso) kaasa tema teguvõime kitsenduste kaotamise (fr. 1 pr. D. 27. 10). Isegi teada, oli see Rooma süsteem praktilises elus ühendatud suurte raskustega. Eriti kahjulik oli ta kolmandaile isikuile, kel tuli sõlmida toiminguid, ilma et alati oleks käes olnud kindlad tõendused selle kohta, kas vastaspoole õigused on restaureeritud või mitte.

VI.

Hoolekande- ehk mõnede seadustikkude järele, eestkostmise-instituut pillajate üle on omane ainult mannermaa Euroopale. Inglise õigus, mille peale Rooma juristide õpetused ainult väikest mõju avaldasid, ei tunne seda instituuti. Inglise juristid ja seaduseandlus asuvad vaatekohal, et täisealist inimest ei saa loovutada õigusest oma varandusega toimetada enda äranägemise järele, välja arvatud hullumeelsuse juhtumine. Selle tõttu võetakse hoolduse alla Inglismaal ainult need pillajad, kes ekspertide-psühiaatrite tõendusel pole oma aru juures.

Vaevalt saab küll inglaste vaadet pillamise peale paremaks ja vastuvõetavamaks pidada kui neid põhimõtteid, mil asub roomlaste eeskujul Euroopa mannermaa. Kõige pealt tuleb tähendada, et omanduseõigusel põhjenev omaniku tahteavaldus peab olema heasihiline, aga mitte omavoli. Kuidagi ei saa tõendada, et isik, kes hoolimatult oma varandust hävitab, toimib oma õiguse põhjal. Võib ainult öelda, et õigus objektiivses mõttes on sunnitud loobuma puhtpraktilistel, aga sugugi mitte moraalsetel kaalutlustel alalisest kontrollist omaniku tegutsemise üle, mis pärast viimasele faktiline võimalus saabub kurjaloomulisteks tegudeks, missugused kahjuks aga mitte ikka pole seaduses otseteed keelatud. Kui keegi arabia tõugu hobusega ümber käib kui veeveo-kronuga (Saksa juristi prof. Thoni näide), siis ei saa teda karistada, tema ülespidamine on aga sellest hoolimata hukkamõistetav ja ei järgne milgi kombel

õiguse ehk eraomanduse mõistest. Üldse on igal subjektiivsel õigusel tõelik ratsionaalne alus ainult oletuse puhul, et ta võib olla tööriistaks moraalsete ja sotsiaalsete kasulikude algatuste teostamiseks. Sellega seletatav keskaegsete kanonistide ütlus: „res clamat dominum“ s. t. asi nõuab peremeest, ehk mis sama tähendab, peremees peab oma asja tarvitama vastavalt viimase omadustele ja otstarbele. Sama mõtte väljendas teoloogilisel kujul ajalooteadlane ja teoloog Gottfried Herder, öeldes, et inimene pole mitte omanik, vaid ainult Jumala rentnik.

Ülemal toodust järgneb, et igasugused varalised õigustused toovad enesega kaasa kohustusi, kui mitte juriidilise, siis moraalse iseloomuga. Sellele vastavalt tuleb tunnistada, et kuigi seadus-tungival vajadusel loobudes mõttest kontrollida arukuse (разумность) ja moraalse iseloomu suhtes omanikkude tegutsemist igal üksikjuhtumisel — leiab tarviliku olevat korraldada järele valvet pillavate isikute üle, kelle tegumood avaldab kroonilist arukuse ja otstarbekohasuse puudust, siis ta (seadus) taganeb nõndanimetatavast „Praktikabilität der Rechtssätze“ põhimõttest (Iheringi terminoloogia järele), eesõigust andes palju kõrgemal seisvale moraalsele põhimõttele („Moralität“). Edasi peab mainima, et tegeliku elu seisukohalt pillajate kohta käivate eriseaduste puudumine kutsub esile ühe ebasoovitava nähtuse: tihti tunnistavad psühiaatrid, hinnates pillaja perekonna halatsemiseväärilist seisukorda, teda hullumeelseks ilma küllalt kaaluvate põhjusteta.

Eitades subjektiivset õigust oma vara kuritarvitamiseks; peame meie lubama hoolekande- ehk eestkoste-instituudi laiendamist ka nende juhtumiste peale, kus pillamisobjektiks on varandus, mis pillaja saavutanud oma isikliku töövaevaga. Seepärast pole põhjust õigeks pidada seda vaadet, et pillaja õiguste kitsendamine eeldab päranduse teel saadud varanduse äraraiskamist, kuigi see põhimõte jõus oli kõige vanemas Rooma õiguses, kus preetorid hoolekande (curae) langetasid ainult nende pillajate peale, kes

isade või vanaisade varandust raiskasid¹⁾. Keisri Justinianuse aegu aga juba ei peetud enam seda printsiipi. Kaasaegne Prantsuse kohtutegelus on sellele vanemate Rooma preetorite seisukohale tagasi pöördunud, meie arvates liialdatud lugupidamisest vaba-omanduse abstraktse idee vastu: nimelt ei luba ta eestkostmise alla võtta isikut, kes „n'a jamais entamé son avoir patrimonial,“ s. t. kes oma pillamises pole puutunud varandust, mis esiisadelt päritud²⁾.

VII.

Enda omandusõigusi kurjasti tarvitada võivad muidugi mitte üksi pillajad, vaid ka hoopis vastupidist tüüpi inimesed, s. o. ihned. Raha-ahnus ja priiskamine on oma olemuse poolest kaks lähedalt kokkupuutuvat egoismi vormi. „Jumaliku komöödia“ autor määras „põrgu“ 7-as laulus ühte kohta ja sama karistuse osaliseks niihästi pillaja kui ka ihnuse. Usulised, pühakirja-raamatud piitsutavad ihnust ja ahnust mitte vähem kui neile vastandiks olevat enesearmastuse avaldust — pillamist. Piibel — niihästi Vana kui ka Uus Testament — mõistab iseäranis teravalt hukka ahnust³⁾. Viimane tunnistatakse täitsa õieti üheks ebajumala teenimise vormiks. Ta on ka vastikum ebavoorus, sest inimene rahuldab siin endamisi säärased nõuded, mis normaalset inimest sunnivad otsima kokkupuutumist omasugustega. Seda ihnuse iseloomu-joont kujutab Puschkin tabavalt oma „Ihnes rüütli,“ kus ihnuskoi oma mõttes naudib neid hüvesid, mis annaks temale kuld, kui see liikuma panna.

1) Paulus Receptae sententiae III, 4 a § 7: „Moribus per praetorem bonis interdicitur hoc modo: quando tibi bona paterna aviataque nequitia tua perderis“

2) Code civil publié sous la direction de Gaston Griotet et Charles Vergé. Paris 1921. Vt. seletus § 513 all.

3) 119 Taaveti laul, salm 36; Saalomoni õpetuse sõnad 28, 16; Prohvet Esekieli raamat 33, 31; Apostel Pauluse raamat Timoteusele 6, 10; Ap. Pauluse raamat Kolossi rahvale 3,5 jae.

Kui, vaatamata kõige peale, seadustikkudes ei leidu määrusi ihnuste eestkostmise ehk hoolekande alla võtmise kohta, siis on see seletatav utilitaarsete kaalutlustega: esmalt, liialdatud kokkuhoidluse tnnismärgid on veel raskemad täpsalt vormuleerida kui pillavust iseloomustavad jooned, teiseks pole ihnus ühiskonna huvide vaatekohalt nii kahjulik kui pillamine. Sunni-abinõud ihne ühiskonna-liikme vastu, kes oma kohustusi ei täida (näit., ei taha naisele ja lastele elatist maksa), võivad tagajärgi saavutada, kuna siis, kui antakse voli pillajale, jõuab kätte silmapilk, kus teda enam mingisuguste abinõudega ei saa sundida oma kohustustele vastu tulema.

Schopenhauer kujutab oma teoses „Parerga und Paralipomena“ vaidlust kahe isiku vahel: üks neist tungib kallale ihnustele, teine — pillajatele, kusjuures vaekauss kaldub esimest liiki isikute kasuks. Pillajate vastane näitab, et neilt pole midagi võtta, kui asi puutub nende poolt valmistatud kah-

jude tasumisesse ja et pillaja, kes ära raisanud oma vara, püüab võõrast vara haarata. „Sui profusus, alieni appotens,“ nagu seda ütles juba Sallustius. Edasi ütleb Schopenhauer tollesama ettekujutatava vaidleja suu läbi, et pillavus on enama jao kuritegude algpõhjuseks, mis korda saadetakse jõukasse rahvaklassi kuuluvate isikute poolt. Sellepärast tunnistab filosoof-pessimist täitsa õigeaks koraani sõnad (Sura 17, s. 29): „Pillajad on kuradi vennad.“

Omalt poolt arvame tarvilikuks tähelepanu juhtida selle peale, et pillamine on kahjulikum kui ihnus juba sellepärast, et ta toidab liigkasu-võtmist, ja seda kahes suhtes: esmalt, on pillajad liigkasuvõtjatele-ämblikkudele nendeks kərbesteks, kellest nad endid toidavad, teiseks, annavad pillajad liigkasuvõtjatele nagu võimaluse oma sisetunnet rahustada, et näe, meie amet polegi nii põlastusevääriline, sest meie koorime isikuid, kes pole kaastundmuse väärt.

Alfred Brandt.

Riigikohtu üldkogu tegevuse aruanne 1922. a. eest.

Asjade liigid.	Lõpetamata asjade arv 1. I. 1922. a.	1922. a. sissetulnud asjade arv.	Lõpetatud asjad.							Lõpetamata asjade arv 1. I. 1923. a.
			Kaebused ja pal- ved tagajärjeta jäetud.	Kaebatud otsused vaadetud.	Kaebused ja pal- ved läbivaatamata jäetud.	Seletused antud.	Asjatoimetus ära- lõpetatud.	Riigikohtu osa- konnale üleantud.	Teise kohtu asu- tusse üleantud.	
1. Valvekorras antud kaebu- sed ja protestid:										
a) Kohtup. teg. peale . . .	—	2	1	—	—	—	—	—	—	1
b) Tall.-Haaps. R. „ . . .	—	11	9	1	1	—	—	—	—	—
d) Tartu-Võru R. „ . . .	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—
e) Vilj.-Pärnu R. „ . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
g) Rakv.-Paide R. „ . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Kaebused Kohtupalati üldk. otsuste peale	—	3	1	—	—	—	—	1	—	1
3. Seletuspärimised	—	4	—	—	1	3	—	—	—	—
4. Distipl.-asjad	—	11	3	—	—	—	2	—	1	5
5. Alluvuse küsimused . . .	1	4	—	—	—	—	—	3	2	—
6. Riigik. os. üleantud asjad	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
7. Mitmesugused asjad . . .	—	7	1	—	1	1	—	—	—	4
Kokku	3 ¹⁾	44	16	2	3	4	2	4	3	13

1) Aruandes 1921. a. eest on 1. jaan. 1922. a. lõpetamata asjade arv 4, ses t toim. nr. 5/21. a. on üks kombel aruande kokkuseadmisel lõpetamata asjade juurde arvatud. —

Riigikohtu tsiviil-osakonna tegevuse aruanne 1922 a. eest.

Kohtuasutuse nimetus, kelle otsuse peale kaebatud	1-seks jaanuariks 1922 a. oli otsustamata toimetusi		1922 a. jooksul toimetusi sissetulnud		Kokku		Toimetuste nõudehinna üldine summa		Toimetuste arv, millede nõuded hindamata		1922 a. jooksul lõpetatud asju		Kaebused ja palved tagajärjeta jäetud		Otsused muudetud ja palved rahuldatud		1-seks jaanuariks 1923 a. otsustamata jäänud asjade arv		Otsustamata asiade nõude hind		Otsustamata asjad, milles nõuded hindamata		Kohtu istungite arv		Korraldavad koosolekud		Otsustatud asiadest				
	Kokku	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	Kokku	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul	1922 a. jooksul			
Kohtupalat	11	68	79	11.186,561,09	2	45	41	4	34	9.141.887,95	1																			91,11%	8,89%
Tallinna-Haapsalu Rahukogu	10	147	157	1.275.358,80	11	61	41	20	52	734.835,00	8																		67,21%	32,79%	
Tartu-Võru Rahukogu	25	139	164	2.344.019,65	7	112	78	34	52	996.356,00	5																		69,64%	30,36%	
Viljandi-Pärnu Rahukogu	19	117	136	927.895,25	3	91	64	17	55	362.483,00	2																		79,01%	20,99%	
Rakvere-Paide Rahukogu	7	64	71	575.147,00	2	53	38	15	18	152.350,00	1																		71,69%	28,31%	
Palved asja uuesti ülevõttn. kohta	—	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100%	—	
Mitmesugused kaebused ja palved	2	15	17	—	—	17	15	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88,23%	11,77%	
Perekonna nime muutmise asjad	38	70	108	—	—	79	29	50	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36,70%	63,30%	
Kokku	112	621	733	16.308.981,79	25	449	307	142	284	11.387.911,95	17	35	24	405	68,37%	31,63%															

Riigikohtu kriminaal-osakonna tegevuse aruanne 1922 a. kohta.

	Otsustatud asjade arv 1922 a.				Otsustatud asjade arv 1923 a.				%/% otsustatud asjade arvust				
	Tagajärjeta	Otsused muudetud	Läbivaatamiselt kõrvaldatud	Palved rahuldatud	Tagajärjeta	Otsus muudetud	Läbivaatamiselt kõrvaldatud	Palved rahuldatud	Tagajärjeta	Otsus muudetud	Läbivaatamiselt kõrvaldatud	Palved rahuldatud	
Otsustamata asjade arv 1. jaan. 1922 a.	12	112	124	62	22	37	—	121	3				
Juuretulnud asju 1922 a.	6	71	77	55	21	1	—	77	—				
K o k k u	312	304	616	358	101	97	—	556	60				
	407	424	831	416	208	121	—	745	86				
	79	76	155	85	26	22	—	133	22				
	142	155	297	162	55	40	—	257	40				
	—	34	34	23	5	4	2	34	—				
	958	1176	2134	1161	438	322	2	1923	211	62	139	1091	60,37
													22,78
													16,57
													0,10

Riigikohtu administratiiv-osakonna

Järjekorra №	I. astme toimetused. Kaebused ja palved valitsuse asutuste peale ja nende poolt ülesvõetud küsimused ja seletus- pärimised.	1. jaanuaril 1922. a. oli lõpetamata asju		K o k k u	Lõpetatud 1922. a.						1. jaanuaril 1923. a. lõpe- tamata asju		% / %			
		1922. a. sissetulnud	K o k k u		Kaebused rahul- datud	Tagajärjeta jäetud	Maha kustutatud ja ära- lõpetatud mitmesugustel põhjustel	Kõrvaldatud	Seletusi antud	K o k k u	Rahuldatus %	Tagajärjeta jae- tud %	Maha kustutatud ja ära lõ- petatud mitmesugustel põhjustel %	Kõrvaldatud %	Seletusi antud %	
																1. jaanuaril 1922. a. oli lõpetamata asju
1	Siseministeerium	35	35	70	10	18	2	4	—	34	36	29,5	52,3	5,8	11,8	—
2	Immobil Komisjon	6	—	6	—	—	5	—	—	5	1	—	—	100,0	—	—
3	Rekvireerim. Peakomisjon . . .	21	22	43	6	1	6	1	—	14	29	42,9	7,1	42,9	7,1	—
4	Tervishoiu Peavalitsus	1	2	3	—	1	—	—	—	1	2	—	100,0	—	—	—
5	Kollegium Kindr. Konsist. allu- vais asjus	1	3	4	1	—	—	—	—	1	3	100,0	—	—	—	—
6	Politsei Peavalitsus	2	1	3	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	100,0	—
7	Rahvaväe Peakomisjon	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	100,0	—	—	—
8	Hobuste sõjaväkke võtmise Pea- komisjon	1	1	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
9	Haridusministeerium	14	14	28	5	4	—	4	—	13	15	38,4	30,8	—	30,8	—
10	Rahaministeerium	13	40	53	7	6	1	3	—	17	36	41,2	35,2	5,9	17,7	—
11	Otsekoh. maks. Peavalitsus . . .	91	200	291	30	24	2	26	—	82	209	36,6	29,3	2,4	31,7	—
12	Tõlli Peavalitsus	2	1	3	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—
13	Aktiisi Peavalitsus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Riigikontroll	5	6	11	1	1	—	—	—	2	9	50,0	50,0	—	—	—
15	Kohtuministeerium	3	2	5	—	3	—	—	—	3	2	—	100,0	—	—	—
16	Põllutöominist. ja Peavalitsus .	149	251	400	32	58	6	23	1	120	280	26,7	48,3	5,0	19,2	0,8
17	Kaub.-Tööstusministeerium . . .	10	12	22	3	5	4	1	—	13	9	23,0	38,5	30,8	7,7	—
18	Toitlusministeerium	13	—	13	7	4	—	1	1	13	—	53,8	30,8	—	7,7	7,7
19	Sõjaministeerium	4	3	7	1	3	—	1	—	5	2	20,0	60,0	—	20,0	—
20	Sõjaväe ringk. ja Vabariigi Kaitse-Liidu Ülem.	9	4	13	5	3	—	3	—	11	2	45,4	27,3	—	27,3	—
21	Ülemjuhataja	1	—	1	1	—	—	—	—	1	—	100,0	—	—	—	—
22	Teedeministeerium	2	7	9	—	1	—	3	—	4	5	—	25,0	—	75,0	—
23	Raudteevalitsus	6	4	10	1	—	5	—	—	6	4	16,7	—	83,3	—	—
24	Posti-tel.-telef. Peavalitsus . . .	—	2	2	1	—	—	—	—	1	1	100,0	—	—	—	—
25	Töö- ja Hoolekande ministeerium	6	15	21	4	4	—	1	—	9	12	44,4	44,4	—	11,2	—
26	Juriidiline Komisjon	1	1	2	—	1	—	—	—	1	1	—	100,0	—	—	—
27	Dispashör	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	100,0	—
28	Riigik. adm. osk. juhataja	1	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	100,0	—	—
29	Mitm. am. asut. ja ametn.	2	2	4	—	1	—	3	—	4	—	—	25,0	—	75,0	—
30	Seletuspärimised	6	12	18	—	—	2	1	9	12	6	—	—	16,7	8,3	75,0
31	Ettekanne otsuste kinnit. kohta	—	7	7	—	—	—	—	5	5	2	—	—	—	100,0	kinnit.
32	Maakorrald. Peakomisjon	—	6	6	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—
Kokku:		407	653	1060	115	139	34	77	16	381	679	30,2	36,5	8,9	20,2	4,2

tegevuse aruanne 1922 aasta kohta.

II. astme toimetused. Revisjoni kaebused ja protestid Rahukogude ja rahukohtunik- kude otsuste pääle.	1. jaanuaril 1922 a. oli lõpetamata asju	1922 sisestulnud	Kokku	Lõpetatud 1922 a.						1. jaanuaril 1923 a. lõpetamata asju	% 0/0				Avalikkude kohtuistungite arv	Korrald. koosolekute arv	Korr. koosol. läbiarutatud küsimuste arv.	
				Kaebused rahul- datud	Tagajärjeta jäetud	Mahakustutatud ja ära- lõpetatud mitmesugustel põhjustel	Kõrvaldatud	Kokku	Rahulda- tud 0/0		Tagajärjeta jäetud 0/0	Mahakustutatud ja ära- lõpetatud mitmesugusel põhjustel	Kõrvaldatud 0/0	Sisuliselt arutud asjadest				
Tallinna-Haapsalu Rahukogu.	7	16	23	5	8	—	—	13	10	38,5	61,5	—	—					
2. jaoskonna Rahukohtunik . . .	—	2	2	1	1	—	—	2	—									
8. " " . . .	2	1	3	1	1	—	1	3	—									
10. " " . . .	1	—	1	1	—	—	—	1	—									
11. " " . . .	—	3	3	1	—	—	—	1	2									
Haapsalu " " . . .	—	2	2	—	—	—	—	—	2	50,0	37,5	—	12,5					
Rapla " " . . .	—	3	3	—	—	—	—	—	3									
Raasiku " " . . .	—	1	1	—	—	—	—	—	1									
Lihula " " . . .	—	3	3	—	1	—	—	1	2									
Saaremaa 2. jsk. " " . . .	—	1	1	—	—	—	—	—	1									
Rakvere-Paide Rahukogu.	12	38	50	6	17	—	—	23	27	26,1	73,9	—	—					
1. jaoskonna Rahukohtunik . . .	—	1	1	—	—	—	—	—	1									
2. " " . . .	2	1	3	1	1	—	—	2	1									
Tapa " " . . .	—	1	1	—	—	—	—	—	1	50,0	50,0	—	—					
Paide " " . . .	—	2	2	—	—	—	—	—	2									
Viljandi-Pärnu Rahukogu.	21	39	60	15	15	1	1	32	28	46,9	46,9	3,1	3,1					
1. jaoskonna Rahukohtunik . . .	1	—	1	—	1	—	—	1	—									
2. " " . . .	1	7	8	—	2	—	1	3	5									
3. " " . . .	3	7	10	3	1	—	—	4	6									
4. " " . . .	5	2	7	4	1	1	—	6	1	54,2	33,3	8,3	4,2					
5. " " . . .	—	1	1	—	—	—	—	—	1									
6. " " . . .	5	5	10	6	2	1	—	9	1									
7. " " . . .	—	2	2	—	1	—	—	1	1									
Tartu-Võru Rahukogu.	43	72	115	34	40	1	2	77	38	44,2	51,9	1,3	2,6					
3. jaoskonna Rahukohtunik . . .	—	1	1	—	—	—	—	—	1									
4. " " . . .	1	9	10	—	4	—	—	4	6									
5. " " . . .	1	4	5	1	1	—	—	2	3									
6. " " . . .	1	2	3	1	1	—	—	2	1									
7. " " . . .	3	13	16	2	1	3	1	7	9									
8. " " . . .	1	9	10	—	2	—	—	2	8									
9. " " . . .	3	2	5	1	2	—	—	3	2	26,6	59,6	11,1	3,7					
10. " " . . .	—	3	3	—	—	—	—	—	3									
Valga I. jsk. " " . . .	1	—	1	1	—	—	—	1	—									
Valga II. jsk. " " . . .	2	5	7	1	4	—	—	5	2									
Petseri I. jsk. " " . . .	—	2	2	—	—	—	—	—	2									
Petseri II. jsk. " " . . .	—	2	2	—	1	—	—	1	2									
	116	262	378	85	108	7	6	206	172	41,3	52,5	3,4	2,8	42	48	1112		

Riigikohtu tegelus.

Kas on võimalik kaevata kassatsioonikorras Kohtupalati kui teise astme kohtu otsuste peale võõraste kohtuasjade ajamiseks luba saamise asjus (K. A. S. § 406¹⁴)?

Kaebusi anda kohtuasutustele võidakse ainult seaduses kindlaks määratud korras ja juhtumistel. Kassatsioonikaebuste andmine on ette nähtud kriminaal-asjus Kr. Kp. S. § 905 põhjal ja tsiviil-asjus Ts. Kp. S. § 793 järele. Võõraste kohtuasjade ajamiseks lubasaamise asjus ei näe seadus (K. A. S. §§ 406¹ — 406¹⁹) mitte ette kaebusi kassatsioonikorras, kuna kaebused esimese astme kohtute otsuste peale on kindlaks määratud K. A. S. § 406¹⁴das; otse vastupidi määrab viimane seaduse paragrahv, et Kohtupalati kui teise astme kohtu otsused on neis asjus lõplikud. Seda määrust tuleb mõista selles mõttes, et mingid kaebusi nende Kohtupalati otsuste peale enam ei ole. See vaade leiab kinnitust ka end. Vene Sen. Ts. Dep. otsuses 1869. a. nr. 916. Kõigil neil põhjustel on vastus ülesseatud küsimuse peale eitav.

(R. Üldk. t. nr. 45 — 1922.)

Kas võib ristvaidlusi olla sõjaväe-uurija ja kodanlise kohtu uurija vahel?

Vastus eitav.

Kuritegude jälgimisel, mis sõjaväelaste poolt korda saadetud, on sõjaväeülemusel tähtsad õigused (S. Kp. S. § 214). Sõjaväe-uurija ei või oma eestvõttel ülepea uurimist algada, vaid hakkab tegutsema ainult sõjaväe ülemuse korraldusel (S. Kp. S. § 346). Vabamalt tegutseb kodanline kohtu uurija (S. Kp. S. § 364). Kui ka viimane kohustatud ülemusele teateid saatma sõjaväelase vastutuselevõtmise korral (S. Kp.

S. § 284) ja sõjaväe ülemus võib teatavatel juhtumistel kodanlise prokuratuuri ja sõjaministri läbi asja käigu peale mõjuda (S. Kp. S. §§ 364 ja 365).

Nende õigustega, mis sõjaväe ülemusele on antud, on seletatav, et seadus näeb ristvaidlused ette ainult alluvuse kohta sõjaväe ülemuse ja kodanliste kohtute vahel (S. Kp. S. § 275), mitte aga ristvaidlusi sõjaväe-uurija ja kohtu-uurija vahel. Kui uurijad seadusepärast talitavad, ei või sääraseid ristvaidlusi ülepea etta tulla. Kui kohtu-uurija leiab, et asi temale ei allu, peab ta juurdluse Kr. Kp. S. § 309 põhjal otsekohe prokuröörile saatma, kes siis tarbekorral sõjaväe ülemusega ühendusesse astub. S. Kp. S. § 314 ei anna kohtu-uurijale õigust sõjaväe-uurija poole pöörata, sest et selles paragrahvis on otsekohe sõjaväe ülem nimetatud. Samuti peab sõjaväe-uurija, kui ta leiab, et asi temale ei allu, juurdluse otsekohe sõjaväe ülemusele saatma, aga ta ei või oma algatusel vaidlust tõsta.

(R. Üldk. t. nr. 32 — 1922.)

Kas Riigilaeka Valitsus on õigustatud kohtuotsuse muutmist nõudma süüdlase kasuks?

Vastus jaatav.

Krim. Kp. S. § 1189 annab Riigilaeka Valitsusele õiguse ilma erandita kõikide kohtuotsuses tehtud korralduste üle edasi kaevata. Sellest järgneb, et Riigilaeka Valitsus on õigustatud otsuse muutmist nõudma süüdlase kasuks, kui ta leiab, et viimase peale pandud karistus pole seadusepärane. Riigilaeka huvides ei või sugugi seista, et temale rohkem välja mõistetakse, kui ta seaduse järele pidi saama. Säärasele seisukohale on

omal ajal Vene Senat asunud (Kr. Dep. otsused 1874. a. nr. 162 ja 276, 1869. a. nr. 883 ja 1867. a. nr. 481), ja meie Riigikohus on temaga täiesti nõus.

(R. Üldk. t. nr. 23 — 1921.)

Missugusel juhtumisel on Maakonnavalitsusel õigus vallasekretäri nimetada?

Vallakogukonna Seaduse § 26 järele on Vallanõukogu kohustatud ühe kuu jooksul, endise sekretäri ametist lahkumise päevast arvates, uue sekretäri valima, ja kui Nõukogu seda seaduse nõudmist ei täida, oli endistel Talurahva-asjade Komissaridel õigus omal poolt vallasekretäri nimetada. Oma-valitsuse Ajutise Järelevalve Seaduse § 12 põhjal (R. T. nr. 78 — 1919. a.) läksid Talurahva-asjade komissaride õigused Maakonnavalitsustele. Järjekult on praegusel ajal Maakonnavalitsusel õigus Vallakogukonna Seaduse § 26 ettenähtud juhtumisel vallasekretäri nimetada. Kui aga Maakonnavalitsus seda oma õigust ei ole tarvitanud, siis ei kaota Vallanõukogu ka pärast seda tähtaega oma õigust vallasekretäri valida.

(R. Adm. t. nr. 694 — 1922.)

Mis ajast peale tuleb Vallanõukogude suhtes kaebuse andmise tähtaega arvata, kas sellest päevast, millal teatav otsus, määrus ehk korraldus seaduslikus korras Vallavalitsule kuulutatud, või sellest päevast, millal Vallavalitsus temale kuulutatud otsuse, määruse ehk korralduse Vallanõukogule ette pani?

Vastus: Sellest päevast, millal teatav otsus, määrus ehk korraldus on Vallavalitsusele seaduslikus korras kuulutatud, sest Vallavalitsus on Vallanõukogu täidesaatev organ ja peab selle eest hoolt kandma, et

sissetulnud korraldused ja teadaanded, mis Nõukogule peavad ette pandama, Nõukogule õigel ajal teada antaks.

(R. Adm. t. nr. 494 — 1922.)

Missuguses korras vabastatakse metsnikud ametist?

Metsaseadustiku (V. S. K. VIII k. I jagu) § 67 põhjal nimetatakse metsnikud ametisse ja vabastatakse metsaülemate ettepanekul põllutööministri poolt, ja sellesama seadustiku § 69 põhjal võib nende ametist vabastamine viibimata sündida, kui nad küllalt usalduseväärilised ei ole.

(R. Adm. t. nr. 267 — 1922.)

Kas Rekvireerimise ja Kahjude Hindamise Komisjon on kohustatud rekvireeritud asjade omanikule oma istungist, kus asjade hindamine arutusele tuleb, teatama?

Vastus jaatav.

Rekvireerimise Määruse § 12 kohustab mitte vähem kui üks nädal enne istungit, kus asjade hindamine arutusele tuleb, omanikule komisjoni istumise päevast teada andma ja § 13 annab omanikule õiguse seletusi anda, kui ka ärakuulata lasta asjatundjate ja tunnistajate ütlusi. Määruse § 12 esimene osa, rääkides omaniku arutusele väljakutsumisest, tarvitab küll sõnu „võib“, sellega nagu näidates, et omaniku väljakutsumine või mitte-väljakutsumine on seaduseandja poolt komisjoni vaba äranägemise hooleks antud. Kuid säärane järeldus seisaks vastolus nimetatud paragrahvi viimase osaga ja § 13-ga. Nähtavasti on siin tegemist seaduse ebatäpsusega. Kindel on, et seaduseandja on tahtnud omanikule võimaluse anda oma huvisid kaitsta, ja tema mitte-väljakutsumine arutusele, kus hindamine ette võetakse, tähendaks selle võimaluse äravõtmist.

Võib arvata, et seaduseandja siin neid juhtumisi silmas pidas, kui omanik eemal viibib ja võimalik ei ole temale rekviireerimisest ja hindamisest tarviliku kiirusega teatada. Kui aga omanikud ja kahjusaajad koha peal viibivad ja tehtud hindamise õigluse vastu vaidlevad, siis peab oletama, et tingimata teine osa § 12 tarvitusele tuleb võtta.

(R. Adm. t. nr. 97 — 1922.)

Kas Tolliseadustiku § 717 põhjal võib tollivalve reisijalt naisterahvalt siidriiet, mis kokkutraageldatult ainukese kleidina seljas on, seljast ära võtta ja konfiskeerida?

Vastus eitav.

Tolliseadustiku §§ 713 ja 716 lahutavad revideerimise suhtes tollivalve poolt kõik reisijatel kaasas olevad ja sisseveoks üldse mitte keelatud asjad kahte liiki: esimesesse liiki kõik asjad, mis juba tarvitusel olnud ja mida reisijatele tingimata tarvis — neid lastakse sisse tollita, ja teise liiki kõik muud reisijal kaasas olevad asjad — need käivad tollimaksu alla tariifi järele või langevad konfiskatsiooni alla, kui nad on neil tingimustel salatud ehk varjatud, mis Tolliseadustiku § 1022 tähendatud. Esimesesse liiki kalduvad ja seega tollist vabastatud asjad on lähemalt üles loetud Tolliseadustiku § 715 ja nende hulgas on ka tähendatud tarvitusel olnud riided sel arvul, mis harilikust reisija tarvidusest üle ei käi. Ainuke kleit, mis reisijal seljas, olgugi kokkutraageldatult, on tarvitusel ja reisijale tingimata tarvilik ihukate, mis pärast tuleb seda kleiti tollita ja takistamata sisse lasta (§§ 713—715). Tolliseadustiku § 717 juhatas õmbluse revideerimise üle on maksev reisijate teiste riiete kohta, mitte aga nende riiete kohta, mis reisijal ainukesena seljas on ning mis oma ülesandele ihukatteks olla, vastavad ja mida tollivalve reisijalt ei või ära võtta, samuti Tolliseadustiku § 732 keeld uute asjade sissetoomise kohta ei puutu mitte riietesse, mis, kui tarvilik ihukate,

reisijal seljas on. Järjekult arvamisel, et ka kleiti, mis reisijal ainukesena seljas on, võib tollivalve ära võtta seljast ja konfiskeerida, puudub seaduslik alus, rääkimata sellest, et säärane tolliameti teguviis paratamata sunnib reisijat tollimajast kodumines Rahukohtu Nuhtlusseadustiku § 43 rikkuma. (R. Adm. t. nr. 647 — 1922.)

Kas võib sel juhtumisel, kui ilmsiks tuleb, et tööstusemaksu maksjale liiga väike maks on määratud, lisamaksu määrata ja missuguses korras tuleb lisamaksu määruse peale kaevata?

Võimalus niisugust järelmaksu määrata oma Valla- ja Maakonna-omavalitsuste sissetulekute jne. Ajutise seaduse (R.T. nr. 18/19 — 1920. a.) § 62 ette nähtud ja säärasel korral on sama § 62 järele maksumaksjale õigus antud otsekohe administratiivkohtukorras kaebust tõsta, mööda minnes sama seaduse § 58 ettenähtud korrast. (R. Adm. t. nr. 572 — 1922.)

Kuidas tuleb Panga-asutustel ja teistel avaliku aruandmise alla käivatel ettevõtetel lisa-ärimaksu väljaarvutamisel operatsiooni-aasta lõpuks ülejäänud välisvaluuta summaksid hinnata?

Vastus:

Tuleb hinnata samuti, nagu Ärimaksu Seaduse instruktiooni § 55 p. 5 põhjal protsentpabereid hinnatakse, s. o. avaliku aruandmise alla käivatel ettevõtetel tuleb operatsiooni-aasta lõpuks ülejäänud välisvaluuta summade maksustatav väärtus kindlaks teha nende tegeliku ostuhinna järele, kuidas viimne seatud korras ettevõtte raamatutes Eesti markades noteeritud, või kui ostuhind börsihinast üle käib, siis Tallinna börsi kursside järele ettevõtte operatsiooni-aasta viimasel päeval. Ei ole aga ettevõtte välisvaluuta täpseid ostuhindu maksuasutusele üles annud, siis tuleb välisvaluuta ülejääkide maksustatav

väärtus kindlaks teha Tallinna börsi kursside järele ettevõtte operatsiooniaasta viimasel päeval. Välisvaluuta ülejääkide hindamine börsi keskmiste aasta- või kuukursside järele või mingisugustel teistel alustel ei ole õigusepärane.

(R. Adm. t. nr. 1093 — 1922).

Kas Vallavalitsuse poolt väljaantud kirjaliku tunnistuse sisu, mis käib maasaajate nimekirjade kokkuseadmisel olnud sündmuste ja faktide kohta, võib tunnistajate läbi ümber lükata?

Vastus jaatav.

Ainult niisuguste ametiasutuste poolt väljaantud dokumentide sisu ei saa tunnistajate läbi ümber lükata, mis ametiasutuste poolt kui nende kompetentsipiiridesse käivad välja antud. Küsimuses tähendatud Vallavalitsuse tunnistuse kohta ei või seda ütelda. Maasaajate nimekirja kokkuseadmine sünnib Vallanõukogu koosolekul ja Vallavalitsus ei ole see asutus, kelle peale on seadus kohustuse pannud tõendada, mis Vallanõukogu koosolekul sündis. Vallanõukogu koosolekute üle tehakse protokollid ja viimased sisaldavad tõendusi selle kohta, mis koosolekutel on sündinud ehk ette võetud. Vallavalitsuse tunnistus, millest ülal räägitud, sisaldab seega mitte enam kui vallavanema ja sekretäri väljaspool kohustust antud avaldusi, mille vastu on õigus tarvilisel korral tõendusi ette tuua.

(R. Adm. t. nr. 567 — 1922.)

Kas Vabariigi Valitsuse määrus 25. VI. 1919. a. (R. T. nr. 42 — 1919) annab demobiliseeritud sõduritele vallasekretäride valimistel mingit eesõigust?

Tähendatud Vabariigi Valitsuse määruks on öeldud, et „kõigil Eesti vabadesõjast osavõtnud sõjaväelistel on eesõigus peale sõja lõppu esimeses järjekorras riigi ja omavalitsuse asutustes nende elukutsele ja haridusele vastavat teenistust saada“, kuna aga

Vallanõukogude Valimise Seadus 19. apr. 1921. a. (R. T. nr. 26 — 1921. a.) selles sihis ei kitsenda Vallanõukogu õigusi (§§ 83 ja 84), millest tuleb järeldada, et Vab. Val. määrus 25. VI. 1919. a. võib käsitamist leida ainult juhtumistel, kus sekretäre mitte ei valita, vaid kohtade peale määratakse.

(R. Adm. t. nr. 605 — 1922. a.)

Missugust asutust tuleb heategevaks asutuseks lugeda?

Heategevate asutuste all mõistetakse niisuguseid asutusi, kellel eesmärgiks on abiandmine mitmesugusel kujul rohkem või vähem laiemale, aga mitte piiratud, ringkonnale; asutused, kus abiandmisel on perekondlik, aga mitte seltskondlik iseloom, ei kuulu heategevate asutuste hulka.

(R. Adm. t. nr. 255 — 1922.)

Missuguse asutuse kaudu tuleb Vallakohtu piirkonna muutmise palvesid Rahukogudele esitada?

Vastus: Vastava Maakonnaavalitsuse kaudu.

Vallakohtu piirkonna muutmise palvete esitamine Rahukogudele sündis Vene aegu järgmiselt:

See Vallakogukond, kelle huvides oli Vallakohtu piirkonna muutmine, pidi esiti pöörama oma sooviavaldusega kohaliku talurahva-asjade komissari poole ja alles komissar pani Rahukogule Vallakogukonna palve ette ühes Vallakohtu piirkonna muutmise kavaga (1889. a. 9. juuli seadus: Врем. прав. объ измѣн. состава и предметовъ вѣд. кр. присут. мѣстъ § 8 п. е — Sead. ja Korr. Kogu 1889. a. nr. 78 lisa; vaata L. T. S. Jakobi lht. 229). —

1917. a. 30. märtsi seaduse järele pidi talurahva-asjade komissaride instituut järgneva eriseaduse põhjal kaotatama (Sead. ja Korr. Kogu 28. VII. 1917. a. nr. 173 § 953 juurde käiva lisa § 15 märkus); see eriseadus jäi aga 1917. aastal välja andmata, ehk küll

1917. a. revolutsiooni tõttu tähendatud komissaride instituut tegelikult töötada ei saanud.

1919. a. 11. oktoobri Omaavalitsuse Ajutise Järelevalve Seaduse § 12 järele (R. T. nr. 78 — 1919. a.) läksid talurahva-asjade komissaride õigused ja kohustused, niipalju kui nad Järelevalve Seadnsega kokkukõlas, vastavatele Maakonna-valitsustele üle.

Kui tähele panna, et Vene ajal talurahva-asjade komissarid, ette pannes Rahukogudele Vallakohtute piirkonna muutmise kavasad, ei tegutsenud kui järelevalve-asutused, vaid et säärane toimetus kuulus nende otsekoheste ülesannete hulka, siis tuleb järeldada, et tähendatud komissaride õigused pole Omaavalitsuse Ajutise Järelevalve Seadusaga tühistatud, vaid nad on üle läinud vastavatele Maakonnaavalitsustele, kui talurahva-asjade komissaride õiguslistele järetulijatele.

(R. üld. t. nr. 42 — 1922.)

Kas ametiasutused on kohustatud oma otsuste kohta asjast huvitatud isikule seletust andma?

Vastus eitav.

Seaduses ei ole seda ette nähtud.

Kui keegi leiab, et tema õiguslised või varanduslised huvid on ametiasutuse tegevusega, korraldusega, otsusega või tegevusega seletusega seadusevastaselt puudutatud, võib ta adm. kohtu korras ametiasutuse vastu kaebust tõsta, aga mitte ametiasutuse poole pöörata seletuse nõudmisega, ja administratiivkohus ei saa ametiasutust sundida seesugust eraisiku nõudmist täitma.

(R. Adm. t. nr. 707 — 1922.)

Kas avalikul enampakkumisel, kui väljapakkuja ütleb kolmandat korda sõnad „ei keegi rohkem“, võib veel keegi hinda juurde pakkuda?

Vastus: Võib, kui haamri löök neile sõnadele ei ole veel järgnenud.

Tsiviilkohtupidamise Seaduse §§ 1053 ja 1054 on enampakkumise kord kindlaks määratud. Sellest korrast tuleb täpisealt kinni pidada, et kellegi huvisid ei rikutaks. § 1054 kirjutab ette, et pärast seda, kui hinna juurde pakkumine ära jääb, väljapakkuja kolm korda ütleb sõnad: „ei keegi rohkem“ ja alles siis, kui pärast kolmandat korda keegi hinda juurde ei ole pakkunud, lööb ta haamriga, mille järele hinna pakkumist enam vastu ei võeta.

(R. Adm.t. nr. 394 — 1922.)

Kas Riigikohtul on võimalik ühe või teise Ministeeriumi poolt temale alluvatele ametnikkudele antud juhatus- ehk ringkirju tühistada, kui nende juhatus- ehk ringkirjade teostamisega ei ole veel kellegi õiguslist või varanduslisi huvisid seadusevastaselt puudutatud?

Vastus eitav.

Senikui juhatus- ehk ringkirja teostamisega ei ole kellegi õiguslisi või varanduslisi huvisid seadusevastaselt puudutatud (Adm. k. k. § 3), ei ole seaduslist alust neid tühistada. Kui asuda vastupidisele seisukohale, siis oleks see kohtu poolt Ministeeriumide sisemisse asjaajamise segamine. Administratiivkohtu kord (R. T. nr. 10 — 1919), mille järele Riigikohtu Adm. osakond peab käima, ei anna säärast õigust. Ka endisel Vene Senatil ei olnud säärast õigust.

(R. Adm. t. nr. 16 — 1922.)

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia tän. nr. 39.

Tellimise hind: **400 mk.** aast. (8 nummert).
Üksik nummer **50 mk.**